

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פלייליים

ע"פ 4115/08

ע"פ 4257/08

ע"פ 4350/08

ע"פ 5395/08

בפני :
כבוד השופט א' גרוניס
כבוד השופט י' דנציגר
כבוד השופט נ' הנדל

המערער בע"פ 4115/08 : אבנר גלעד

המערער בע"פ 4257/08 : בנימין גולדרינג

המערער בע"פ 4350/08 : שמואל שמעוני

המערער בע"פ 5395/08 : פנחס עציוני

נ ג ד

המשיבה : מדינת ישראל

ערעורים על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל-
אביב-יפו בת"פ 40146/00 מיום 2.4.08 שניתן על ידי
כבוד השופט ג' קרא

תאריך הישיבה : ג' בתמוז התש"ע (15.06.10)

בשם המערער בע"פ 4115/08 : עו"ד ליאור אפשטיין

בשם המערער בע"פ 4257/08 : עו"ד דוד ליבאי

בשם המערער בע"פ 4350/08 : עו"ד יהושע רזניק

בשם המערער בע"פ 5395/08 : עו"ד אברהם לנדשטיין

בשם המשיבה : עו"ד זיו אריאלי

פסק-דין

השופט א' גרוניס:

1. בפנינו ארבעה ערעורים שהדיון בהם אוחד. שני ערעורים מופנים נגד הכרעת דינו וגזר דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב (כבוד השופט ג' קרא) ואילו שני הערעורים האחרים הינם על גזר הדין בלבד.

2. ביום 23.5.00 הוגש לבית המשפט המחוזי בתל אביב כתב אישום נגד המערערים ונגד נאשם נוסף, יורם אוברקוביץ ז"ל (להלן - אוברקוביץ). כתב האישום מכיל ארבעה אישומים, אשר בכל אחד מהם מתוארת פרשה שונה של מתן שוחד. המכנה המשותף העיקרי בין הפרשות הוא זהותו של נותן השוחד, הוא המערער בע"פ 5395/08, פנחס עציוני (להלן - עציוני). אירועי השוחד התרחשו, על פי כתב האישום, על רקע פעילותן של חברת נחם שיווק ומסחר בע"מ (להלן - נחם) ושל חברת פנחס עציוני בע"מ (להלן - עציוני בע"מ). בעלי המניות של חברת נחם היו רעייתו של עציוני ואחד מרדכי פריזל. בעלי המניות של עציוני בע"מ היו ערדכי פריזל. נחם הוקמה בשנת 1981, ועד להתמוטטותה עסקה בעיקר בהפעלת "חנויות רווחה" לעובדים בגופים מוסדיים גדולים ובאספקת שי לחג לאותם גופים. בחודש יולי 1997 נקלעה נחם לקשיים, ניתן לגביה צו הקפאת הליכים ומונה לה מנהל מיוחד (להלן - המנהל המיוחד). בהמשך ניתן לגביה צו פירוק ומונה לה מפרק (להלן - המפרק). עציוני בע"מ הוקמה בשנת 1982 ועסקה בייבוא ובאספקה של ציוד ומזון. נכון ליום הגשת כתב האישום, הייתה עציוני בע"מ קיימת ופעילה. מחזוריהן השנתיים של החברות נחם ועציוני בע"מ הסתכמו במיליוני שקלים והן נוהלו למעשה כעסק משפחתי. אין חולק, כי עציוני היה המנהל הבלעדי של החברות והאיש שעל פיו יישק בהן דבר. בשלב מסוים, בעקבות תלונה שהגיש המפרק, נפתחה חקירה משטרתית אשר הובילה להגשת כתב האישום. על פי כתב האישום, נתן עציוני שוחד לארבעת הנאשמים האחרים, שהיו בעלי תפקידים בחברות מסוימות או בוועדי העובדים שלהן, ומתוקף תפקידם היו אחראים להתקשרויות עם נחם או עם עציוני בע"מ. יצוין, כי כל אחד מהנאשמים עבד בגוף אחר, ואין קשר ישיר בין הפרשות למעט, כאמור, זהותו של נותן השוחד. לא הייתה מחלוקת כי כל אחד מן הארבעה, שלפי הנטען קיבל שוחד, היה "עובד ציבור", בהתאם לסעיף 290(ב) לחוק העונשין, תשל"ז-1977 (להלן - חוק העונשין). זאת, שכן כל אחד מהם היה עובד של "תאגיד המספק שירות לציבור", כאמור בסעיף 290(ב) הנ"ל.

3. האישום השני בכתב האישום התייחס לשוחד שניתן, על פי הנטען, על ידי עיצוני לאוברקוביץ. במהלך ניהול המשפט הלך אוברקוביץ לעולמו, וההליכים נגדו הופסקו, כמצוות סעיף 236 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982. בהכרעת הדין נעתר בית המשפט המחוזי לבקשתו של עיצוני והורה על ביטול האישום השני נגדו מטעמי הגנה מן הצדק. זאת, לאחר שבקשה ברוח זו, שהוגשה מייד לאחר פטירתו של אוברקוביץ, נדחתה על ידי בית המשפט. את שינוי ההחלטה נימק בית המשפט, בין היתר, בשינויים שחלו בפסיקה בנוגע לטענת ההגנה מן הצדק. המדינה לא הגישה ערעור על ההחלטה לבטל את האישום השני, ומשכך אין אישום זה עומד עוד לדיון.

4. בהכרעת הדין, שניתנה ביום 28.1.08, הרשיע בית המשפט את המערערים במרבית העבירות שיוחסו להם. עיצוני הורשע בעבירה של מתן שוחד, לפי סעיף 291 לחוק העונשין, ביחס לכל האישומים (למעט האישום שבוטל). כמו כן, הורשע עיצוני בגדר האישום הרביעי בעבירה של שיבוש מהלכי משפט, לפי סעיף 244 לחוק העונשין. בגדר האישום הראשון הורשע המערער בע"פ 4350/08, שמואל שמעוני (להלן - שמעוני), בעבירה של לקיחת שוחד, לפי סעיף 290 לחוק העונשין. באישום השלישי הורשע המערער בע"פ 4257/08, בנימין גולדרינג (להלן - גולדרינג), בעבירה של לקיחת שוחד. בעבירה זו הורשע גם המערער בע"פ 4115/08, אבנר גלעד (להלן - גלעד), וזאת בגדר האישום הרביעי. בגזר הדין, שניתן ביום 2.4.08, הושתו על המערערים העונשים הבאים: על עיצוני נגזרו 30 חודשי מאסר, מתוכם 18 חודשים לריצוי בפועל והיתרה על תנאי, כאשר התנאי הוא שבמשך שלוש שנים מיום שחרורו לא יעבור עבירה לפי סעיף 291 או סעיף 244 לחוק העונשין. כמו כן, הושת על עיצוני קנס בסך 50,000 ש"ח או 6 חודשי מאסר תמורתו. על כל אחד מהמערערים האחרים נגזרה תקופת מאסר זהה: 24 חודשים, מתוכם 12 חודשים לריצוי בפועל והיתרה על תנאי, כאשר התנאי הוא שלא יעברו עבירה לפי סעיף 290 לחוק העונשין במשך תקופה של 3 שנים מיום שישוחררו ממאסר. כמו כן, הוטלו על מערערים אלו קנסות, לפי הפירוט הבא: על שמעוני ועל גולדרינג הושת, כל אחד, קנס בסך 25,000 ש"ח או 3 חודשי מאסר תמורתו; על גלעד הושת קנס בסך 75,000 ש"ח או 8 חודשי מאסר תמורתו.

עיצוני וגלעד מערערים בפנינו הן על הכרעת הדין והן על גזר הדין. שמעוני וגולדרינג מערערים על גזר הדין בלבד. כאמור, האישומים המפורטים בכתב האישום מתייחסים לפרשיות שונות, והקו המשותף ביניהן מתבטא כמעט רק בזהותו של נותן השוחד. על כן, נתייחס בנפרד לכל אחד מהאישומים. הדיון באישומים השונים יהיה

לפי סדר הדיון בהכרעת הדין. יצוין, כי עונשי המאסר שנגזרו על המערערים עוכבו עד להכרעה בערעורים.

האישום הרביעי

רקע ופרטי האישום

5. התקופה בה עוסק אישום זה היא בין השנים 1996-1997. על פי כתב האישום, בתקופה זו נהג בנק הפועלים להעניק לעובדיו, באמצעות ועד העובדים, שי בחגים. המחזור הכספי של השי לחג הפסח עמד על מעל 10 מיליון ש"ח. הגורם שריכז את הטיפול בנושא השי היה "ועדת תרבות וקניות" (להלן - ועדת הקניות), שפעלה במסגרת ועד העובדים הארצי של בנק הפועלים. בתקופה הרלוונטית היה גלעד חבר ועד העובדים הארצי ושימש כרכז ועדת הקניות. מתוקף תפקידו היה גלעד מעורב בקביעת המוצרים שיוענקו כשי ובבחירת הספק שיספק אותם. ביום 12.11.96 החליטה ועדת הקניות להמליץ על התקשרות עם חברת נחם כספקית השי לחג הפסח תשנ"ז. בהמשך נחתם עם נחם חוזה לאספקת השי. על פי הנטען בכתב האישום, היה גלעד מעורב בבחירתה של נחם, ובתמורה לכך קיבל מעציוני תמורה כספית בסכום הנע בין 100,000 ש"ח לבין 500,000 ש"ח. כמו כן, קיבל גלעד מעציוני במתנה מדיח כלים. את סכומי השוחד, או חלקם, משך עציוני מקופת נחם כנגד "פתקי התחייבות". מדובר בפתקים בהם רשם עציוני את הסכום שנמשך ולאחר מכן הופקדו בקופה, על מנת שמבחינה חשבונאית תישאר הקופה מאוזנת. על פי הנטען, בשלב מסוים העלים עציוני את פתקי ההתחייבות על מנת להסתיר את דבר נטילת השוחד. בגין מעשים אלו הואשם גלעד בעבירה של לקיחת שוחד. עציוני הואשם במתן שוחד ובשיבוש מהלכי משפט. גלעד ועציוני כפרו באשמה.

6. הראיה המרכזית עליה נשענה גרסת התביעה היא עדותו של יוסי זולדן (להלן - זולדן), אשר משנת 1995 שימש כחשב של נחם והיה איש אמונו של עציוני. לאחר קריסתה של נחם, הועסק זולדן על ידי המנהל המיוחד ולאחר מכן על ידי המפרק. בשלב מסוים פנה זולדן למפרק וחשף בפניו את דבר השוחד. זולדן העיד בבית המשפט, כי לאחר שזכתה נחם באספקת השי לחג הפסח סיפר לו עציוני שהדבר קרה עקב מעורבותו של גלעד ובתמורה לשוחד בסך 500,000 ש"ח. לדבריו, סיפר לו זאת עציוני על מנת שייקח את הדבר בחשבון בחישוב הרווח הצפוי לנחם מהעסקה. כשהביע זולדן את התנגדותו, הן בשל כך שמדובר בעבירה פלילית והן בשל הסכום הגבוה, טען עציוני כי הדבר כבר נעשה וכי לא הייתה ברירה אחרת, שכן זו הייתה

הדרך היחידה לזכות בעסקה. זולדן העיד, כי עציוני נהג כדבר שבשגרה לבקש ממנו למשוך מקופת נחם סכומים שונים ולהעבירם אליו, כנגד "פתקי התחייבות" שנחתמו על ידו. לדברי זולדן, הוא לא ראה בנוהג זה פסול באופן עקרוני, שכן כל עוד תועדה משיכת הכספים מבחינתו הקופה הייתה מאוזנת. עם זאת, זולדן העיד כי בחלק מהמקרים אמר לו עציוני במפורש כי הכסף מיועד עבור גלעד. לפחות בשניים מהמקרים, כך העיד זולדן, לאחר שהעביר את הכסף לעציוני הגיע גלעד למקום והשניים הסתגרו בחדר. זולדן העיד כי לא ראה בפועל אקט של מסירת כסף לגלעד.

7. בנוסף, הסתמכה התביעה על מספר ראיות נוספות, שאלו העיקריות שבהן: האחת, אמירתו של עציוני לרמי דרורי (להלן - דרורי), שהיה מנהל מחלקת החשמל בנחם, כי גלעד "עולה לי הרבה כסף". עציוני לא הכחיש התבטאות זו, אולם טען שבכך התייחס לטענות שונות שהעלה גלעד בשם ועדת הקניות, כגון לגבי פגמים שנמצאו באחד מדגמי המיקרוגל שסופקו על ידי נחם והימצאותם בשוק של מוצרים שמחירם היה זול מזה שהציעה נחם. בגין טענות אלו היה על נחם לשלם פיצויים בסכומים לא מבוטלים, ולטענת עציוני לכך התכוון כשדיבר על ה"עלות" של גלעד. השנייה, הימצאותו של שיק ע"ס 10,000 ש"ח (ת/15א), שניתן לעציוני כתשלום עבור רכישת טלוויזיה על ידי לקוח, בחשבוננו של גיסו של גלעד, יצחק ברינג (להלן - ברינג). יצוין, כי השיק הינו שיק המכונה "עצמי". היינו, השיק נרשם לפקודת "עצמי", והמושך, שהוא רוכש הטלוויזיה, חתם גם בגב השיק חתימת היסב. אין מחלוקת שהשיק שהופקד בחשבוננו של ברינג הוא השיק שנמסר לעציוני על ידי הלקוח. הן עציוני והן ברינג טענו כי אינם מכירים האחד את השני ומעולם לא היו ביניהם עסקים. השלישית, עלייה דרמטית ברמת החיים של גלעד בין השנים 1996-1997, שכללה בניית בית חדש ורכישת רכב. לטענת גלעד, השיפור ברמת החיים שלו נבע מכספים שניתנו לו על ידי ברינג, וזאת עקב ייסורי מצפון שחש האחרון בגין "עצת אחיתופל" כלכלית שנתן לו בזמנו ואשר בגינה נגרמו לו הפסדים כבדים. הרביעית, "יחס מיוחד" שניתן לגלעד על ידי עציוני, שהתבטא, בין היתר, באלו: מתן אפשרות לערוך קניות בחנות נחם, בעוד שזכות זו לא עמדה ככלל לעובדי בנק הפועלים; החלפת סירי נירוסטה בסירים אחרים, על אף שהסירים לא נרכשו בנחם; הובלת מכונת כביסה או מדיח כלים לביתו של גלעד, על אף שהמוצר לא נקנה בנחם; ביקור של עציוני אצל גלעד ערב חג הפסח ומתן שי שהכיל בקבוק יין ומעמד לבקבוק. יוער, כי המשיבה לא טענה שהטבות אלו הן עצמן חלק מהמתת המושחת שבבסיס עסקת השוחד, אלא שלשיטתה יש בהן כדי ללמד על הדרך בה התנהל עציוני מול גלעד. עציוני לא הכחיש חלק מהטענות לגבי "הטבות" שהעניק לגלעד, אולם טען שמדובר היה מבחינתו בדברים פעוטים וכי הוא נהג באופן דומה כלפי כל גורם שעבד מולו.

8. בהכרעת הדין התייחס תחילה בית המשפט למהימנותו של עציוני. בית המשפט ציין, כי עציוני נחקר במשטרה חמש פעמים. בחקירתו הראשונה מסר עציוני גרסה, אולם לאחר מכן שמר על זכות השתיקה וסירב להשיב לשאלות החוקרים. את שתיקתו הסביר עציוני בעצה שקיבל מעורך דינו ובתחושתו כי חוקרי המשטרה "נעולים" על אשמתו. בית המשפט דחה הסברים אלו וקבע, כי עדותו של עציוני במשפט היא גרסה כבושה, על מלוא המשמעויות הראייתיות הנלוות לקביעה כזו. באשר לזולדן, התייחס תחילה בית המשפט לטענת ההגנה כי הוא "עד מדינה", כמשמעות ביטוי זה בסעיף 54א(א) לפקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א-1971 (להלן - פקודת הראיות). התמורה אותה קיבל זולדן, לפי הנטען, היא אי העמדתו לדין והמשכורת הגבוהה שנהנה ממנה במהלך עבודתו עם המנהל המיוחד ועם המפרק (כ-25,000 ש"ח לחודש). כמו כן נטען, כי זולדן סבר שסיוע למפרק עשוי לעזור לו להשתחרר מערבות בסך 200,000 ש"ח שחתם לטובת נחם. בית המשפט קבע, כי העובדה שזולדן העביר לעציוני, לבקשתו, כספים מהקופה, על אף שידע כי אלו מיועדים לתשלום כשוחד, אכן הופכת את זולדן למסייע לעבירת השוחד, לפי סעיף 31 לחוק העונשין. על כן, כך נקבע, נחשב זולדן לשותף לדבר עבירה. עם זאת, בית המשפט קבע כי לא ניתנה לזולדן כל טובת הנאה תמורת עדותו. לא הובטח לו שלא להעמידו לדין והמשכורת שקיבל שולמה לו תמורת עבודתו, ללא זיקה לחשיפת הפרשה. עוד קבע בית המשפט, כי איש לא הבטיח לסייע לזולדן להשתחרר מהערבות תמורת העדות, ובסופו של דבר הוא אף נאלץ לשלם אותה, לאחר שהפסיד במשפט. בית המשפט האמין לזולדן, כי חשף את הפרשה מכיוון שמצפונו העיק עליו. את העובדה שסיפר על השוחד רק כשלושה וחצי חודשים לאחר קריסת נחם תלה זולדן ב"תהליך נפשי" שעבר ובכך שבמהלך עבודתו עם המנהל המיוחד ועם המפרק נוכח בנוק הרב שגרם עציוני לנחם. הסבר זה התקבל על דעתו של בית המשפט. מעבר לדרוש קבע בית המשפט, כי אפילו היה זולדן נחשב לעד מדינה, הרי הראיות הנוספות שהציגה המדינה מקיימות את דרישת הסיוע. בית המשפט הוסיף וקבע, כי עדותו של זולדן אמינה ולא נמצא בה פגם. בהקשר זה ציין בית המשפט, כי זולדן לא ייפה את מעשיו ולא הסתיר את חלקו בפרשה, על אף שלגישתו הוא מילא תפקיד "טכני" בלבד שאינו עולה כדי עבירה.

9. באשר להתבטאותו של עציוני בפני דרורי כי גלעד "עולה לי הרבה כסף", קבע בית המשפט כי זו תומכת בעדותו של זולדן. בית המשפט ציין, כי הסברו של עציוני שבכך התכוון לדרישות הפיצויים שהופנו אליו הייתה מתקבלת על הדעת, אילו עמדה

התבטאות זו לבדה. בהתייחסו לטענת ההגנה כי אין זה הגיוני שעציוני יפליל עצמו בפני דרורי קבע בית המשפט, כי מדובר היה בפליטת פה בלתי מחושבת. כראיה נסיבתית נוספת, ציין בית המשפט את העלייה ברמת החיים של גלעד בתקופה המדוברת. בית המשפט דחה את טענתו של גלעד, כי מדובר בכספים שקיבל מברינג, אשר חש אשמה בגין עצה כלכלית לא מוצלחת שהעניק בזמנו. בהקשר זה התייחס בית המשפט לתמיהות שונות העולות מגרסתו של גלעד וכן לסתירות מהותיות בין העדות שמסר לבין עדותו של ברינג. עוד קבע בית המשפט, כי עציוני העניק לגלעד "יחס מיוחד" בעניינים שונים. בית המשפט לא ציין זאת במפורש בפסק הדין, אך מהקשר הדברים עולה שבעניניו מחזקת עובדה זו את גרסת התביעה.

10. בית המשפט התייחס בהרחבה למשמעות הנודעת להימצאותו של השיק על סך 10,000 ש"ח בחשבונו של ברינג. כאמור, אין מחלוקת כי מדובר בשיק שניתן לעציוני על ידי לקוח וכי אין בין עציוני לבין ברינג קשרים עסקיים כלשהם. בעדותו בבית המשפט טען עציוני, כי נתן את השיק כתשלום לאדם בשם נחמן זיו (להלן - זיו), אשר עשה את סידורי הפרחים בחתונת בנו. לטענת עציוני, השיק שולם "בשחור", כדי לחמוק מתשלום מס, ועל כן לא תועד התשלום. גרסה זו נדחתה על ידי בית המשפט, בשל היותה גרסה כבושה ומטעמים נוספים. זיו, אשר העיד במשפט, הכחיש כי קיבל את השיק מעציוני, ואף הציג חשבונית ע"ס 8,000 ש"ח, אשר הוצאה כנגד התשלום עבור סידור הפרחים, ונרשמה על שם מחותנו של עציוני. עדותו של זיו נמצאה אמינה על ידי בית המשפט, אשר קבע כי שמו שורבב לפרשה על לא עוול בכפו, תוך ניסיון של עציוני להדוף מעליו את אשמת השוחד באמצעות גרסה בדויה מן הלב. באשר לברינג, הלה טען בחקירתו במשטרה כי אינו יודע כיצד הגיע אליו השיק. ברינג העיד במשפט מטעם התביעה ובשלב מסוים הוכרז כעד עוין. בחקירתו הראשית שב וטען ברינג כי אינו יודע כיצד הגיע אליו השיק. במהלך חקירתו הנגדית, "נזכר" ברינג כי קיבל את השיק מאדם מסוים, לו נהג לפרוט שיקים כטובה. לדברי ברינג, כבר לאחר שנחקר במשטרה נזכר בעובדה זו ודיווח עליה לאחד החוקרים. יצוין, כי במועד מתן עדותו של ברינג לא היה האדם שלטענתו קיבל ממנו את השיק בין החיים. בית המשפט דחה את גרסתו הכבושה של ברינג באשר לאופן בו קיבל את השיק. בית המשפט הוסיף, כי אחת העובדות במשרדו של עציוני, טניה כהן, העידה כי ביום שישי מסוים התקשר למשרד אדם שהציג עצמו כ"יצחק ברינג", קילל ודרש לשוחח עם עציוני. מכך הסיק בית המשפט, כי בניגוד לטענותיהם של עציוני ושל ברינג הייתה ביניהם היכרות מסוימת.

11. בית המשפט דחה את טענת ההגנה, כי הרווח הצפוי מעסקת השי עמד על 700,000 ש"ח בלבד, ועל כן אין זה סביר שלשם השגתה ישולמו שלמונים בסכום של 500,000 ש"ח. הסכום של 700,000 ש"ח כרווח הצפוי מהעסקה נזכר במכתב ששלח זולדן ליו"ר ועד העובדים של בנק הפועלים במסגרת משא ומתן על פיצויים שנדרשה נחם לשלם עקב איחורים באספקת מוצרי השי (נ/80 ; בהכרעת הדין צוין בטעות נ/77). הנתון אודות שיעור הריווח, הנמוך יחסית להיקף העסקה, צוין במכתב כדי לשכנע את הוועד להסכים לפיצוי בסכום נמוך מזה שנדרש על ידם. במצב דברים זה, כך קבע בית המשפט, היה לנחם אינטרס ברור להמעיט בהערכת הרווח שהניבה לה העסקה. עוד ציין בית המשפט, כי העסקה הכילה מרכיב רווח נוסף בו זכתה עציוני בע"מ, אשר ייבאה לארץ חלק ממוצרי השי. מרכיב זה לא בא לידי ביטוי בהערכת הרווח שנרשמה במכתב, שכן בשונה מהמצב לגבי נחם, פעילותה של עציוני בע"מ לא הייתה גלויה בפני ועד העובדים. בית המשפט הוסיף, כי עציוני לא ראה בעסקת השי עסקה חד פעמית, אלא הזדמנות להשיג "דריסת רגל" בתחום השי לחג בבנק הפועלים. על כן, העסקה הייתה כדאית עבורו גם אם הרווח הכרוך בה היה נמוך.

12. נקודה נוספת אליה התייחס בית המשפט היא מידת ההשפעה שהייתה לגלעד על בחירתה של נחם כספקית מוצרי השי לפסח. מלבד הצעתה של נחם, הוגשו שתי הצעות נוספות לאספקת השי, אחת על ידי חברת "רופינא" ואחת על ידי חברת "דורונית". גלעד התבקש על ידי חברי הוועד להכין טבלת השוואה בין שלוש ההצעות (ת/6). לטענת המשיבה, ערך גלעד את הטבלה באופן המוטה לטובת נחם. עוד נטען, כי בזמן ההכרעה לא היו ההצעות של החברות האחרות מונחות בפני חברי ועדת הקניות, אלא רק הטבלה. בית המשפט קבע, על סמך עדויות של חברים בוועדה, כי בישיבה בה נערכה ההצבעה על ההצעה הזוכה לא היו ההצעות בפני חברי הוועדה, אף שלו רצו היו יכולים לעיין בהן. מכל מקום, חברי הוועדה שהעידו הבהירו כי הם סמכו על ההשוואה שערך גלעד ועל המלצתו, ולא ירדו מיוזמתם לפרטי הפרטים של ההצעות השונות. מרכז הכובד, קבע אפוא בית המשפט, מונח בשאלה האם היטה גלעד את התוצאות בטבלה, בצורה מכוונת, לטובת נחם. יוער, כי המשטרה ביקשה ממזכירות ועד העובדים הארצי של בנק הפועלים את מסמכי ההצעות של רופינא ודורונית, על מנת שניתן יהיה להשוותן לפירוט בטבלה, אולם אלה לא נמצאו. לטענת המשיבה, מתעורר חשד כי מדובר בהעלמה מכוונת על ידי גלעד. ההגנה טענה, כי מדובר במחדל חקירתי של המשטרה. כך או אחרת, המשטרה השיגה מחברת דורונית העתק של ההצעה שהגישה, אולם לא אותר עותק של הצעתה של חברת רופינא, שכבר לא הייתה קיימת בזמן שנפתחה החקירה. מסמכי ההצעה של נחם נכללו בחומר שנתפס על ידי המשטרה. לא הייתה מחלוקת, למעשה, כי הטבלה כוללת הטיות משמעותיות לטובת נחם. גלעד

טען, כי מדובר לכל היותר בטעות בתום לב. טענה זו נדחתה על ידי בית המשפט המחוזי, שקבע כי התוצאות הוטו באופן משמעותי על ידי גלעד, במכוון ומתוך מטרה להביא לזכייתה של נחם.

מן הטעמים האמורים הרשיע בית המשפט המחוזי את עציוני בעבירה של מתן שוחד ואת גלעד בעבירה של לקיחת שוחד.

13. מלבד עבירת השוחד, הואשם עציוני בגדר האישום הרביעי גם בעבירה של שיבוש מהלכי משפט. בכתב האישום נטען, כי עציוני השמיד את "פתקי ההתחייבות" שכנגדם נמשכו כספים מקופתה של נחם, על מנת להסתיר את מעשי השוחד. בפני בית המשפט המחוזי טענה המשיבה, כי ההנחיה להשמיד את הפתקים ניתנה על ידי עציוני לאחר שנפתחה חקירה משטרתית. בית המשפט דחה עמדה זו וקבע, על בסיס העדויות, כי פתקי ההתחייבות הושמדו זמן קצר לאחר שנמשך הכסף ועוד טרם קריסתה של נחם. עם זאת, בית המשפט קבע כי מטרת השמדת הפתקים הייתה להסתיר את עקבות השוחד. לשיטת בית המשפט, אף שבאותו זמן לא התקיים הליך משפטי ולא התנהלה חקירת מטרה, מקיים המעשה את יסודות העבירה של שיבוש מהלכי משפט. עציוני הורשע, אפוא, גם בעבירה זו.

14. בערעורים שבפנינו משיגים עציוני וגלעד על הרשעתם. בטרם אפנה לדון בשאלות המתעוררות אציין, כי לא מצאתי מקום להיכנס לפני ולפנים בכל אחת מן הטענות שמעלים המערערים. בעיקר אמורים הדברים בערעורו של עציוני, אשר כתב הערעור הארוך שהוגש מטעמו עמוס ורווי, יורד לפרטי פרטים, ודומה כי לא הניח קביעה כלשהי של בית המשפט המחוזי שאינו מבקש לנתץ. התנהלות דיונית זו יש בה כדי להחמיץ את אופן פעולתו של הליך הערעור. "אכן, תפקידה של ערכאת הערעור אינו לבחון מחדש את אשמתו של הנאשם, את צדקתו או את רשעתו; תפקידה הוא להעביר תחת שבט ביקורתה את פסק-הדין של הערכאה הדיונית ולבחון אם 'כשר' הוא או 'פסול', ואם נפל בו פגם היורד לשורשו של עניין" (ע"פ 1258/03 פלוני נ' מדינת ישראל, פ"ד נח(6) 625, 642, מול האותיות ה-1 (2004)). בית המשפט של ערעור אינו חייב להתייחס לכל טענה וטענה המועלית על ידי הצדדים, והוא רשאי להתמקד באלו הנראות בעיניו משמעותיות (ראו למשל, ע"פ 2042/94 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 2 (לא פורסם, 17.1.95)). אתייחס אפוא רק לטענות העיקריות המועלות בערעורים השונים.

15. זולדן העיד, כי שמע את עציוני אומר שהוא נתן שוחד לגלעד. בכל הנוגע לתוכן אמרתו של עציוני, היינו מתן השוחד, עדותו של זולדן היא עדות שמיעה. זאת, שכן זולדן לא קלט את מתן השוחד באחד מחושיו, אלא עובדה זו נלמדת מתוכן האמרות אותן שמע מעציוני. מתעוררת, אם כן, השאלה האם עדותו של זולדן קבילה, לצורך הוכחת אמיתות תוכן האמרות של עציוני. אין כל קושי לקבוע, כי העדות קבילה נגד עציוני. אמרתו של עציוני הן בבחינת הודיית חוץ של נאשם, והן קבילות כראיה נגדו גם להוכחת תוכן (סעיף 12 לפקודת הראיות). ניתן להוכיח את ההודיה ואת תוכנה בעדותו של מי ששמע אותה (סעיף 11 לפקודת הראיות). עדותו של זולדן קבילה היא, אם כן, ככל שעסקינן בעציוני. הדברים פחות פשוטים כשבוחנים אנו את השאלה האם ניתן לעשות שימוש באמרות נגד גלעד, שלגביו אין מדובר כמובן בהודיה. יודגש, כי עצם העובדה שאמרה מסוימת קבילה כראיה נגד הנאשם שאמר אותה, מחמת היותה הודיה, אינה הופכת אותה לאמרה קבילה נגד נאשם אחר באותו משפט (ראו, ע"פ 436/80 עמוסי נ' מדינת ישראל, פ"ד לה (2) 566, 569, מול האותיות ד-ה (השופט מ' שמגר) (1981); ע"פ 4004/93 יעקובוביץ נ' מדינת ישראל, פ"ד נ(1) 133, 171-172 (השופט א' מצא) (1996)). השאלה האם עדותו של זולדן קבילה נגד גלעד תלויה בשאלה האם מתקיים בענייננו אחד מהחריגים לכלל הפוסל עדות שמיעה. יוער, כי בית המשפט המחוזי לא התייחס כלל בהכרעת הדין לבעייתיות הכרוכה בשימוש בעדותו של זולדן נגד גלעד.

16. ראשית יש לציין, כי לא כל עדותו של זולדן נחשבת לעדות שמיעה. זולדן העיד, כי במספר הזדמנויות משך כספים מהקופה והעבירם לעציוני. זמן קצר לאחר מכן הגיע למקום גלעד, והשניים הסתגרו לבדם בחדר. חלק זה של העדות אינו עדות שמיעה, שכן זולדן מספר על עובדות שקלט בעיניו. אין מניעה עקרונית להפריד, לעניין קבילות, בין חלקים בעדות הנחשבים לעדות שמיעה לבין אלו הנחשבים לעדות ישירה (השוו, ע"פ 635/09 קאשני נ' מדינת ישראל, פסקה 2 (השופט נ' הנדל) (לא פורסם, 22.3.10)). מסירת הכספים לעציוני והתייחדותו עם גלעד מייד לאחר מכן הן עובדות מחשידות, המהוות ראיה נסיבתית לעניין עבירת השוחד. לטעמי, אין די בראיה זו, גם בהצטרפה לראיות הנסיבתיות הנוספות, כדי להביא להרשעה. היינו, לא ניתן לקבוע את אשמתו של גלעד מעבר לספק סביר בלא להסתמך על תוכן אמרתו המפלילות של עציוני. עדותו של זולדן לגבי אמרות אלו נחשבת, כאמור, לעדות שמיעה. עם זאת, לאחר שבחנתי את טענות הצדדים בנושא זה, סבורני כי לגבי חלק מהאמרות של עציוני

מתקיים חריג לכלל הפוסל עדות שמיעה, ודי באמרות אלו כדי לבסס את הרשעתו של גלעד.

17. סעיף 9 לפקודת הראיות קובע כך:

”עדות על אמרה שנאמרה בשעה שנעשה, לפי הטענה, מעשה עבירה, או בסמוך לפניו או לאחריו, והאמרה נוגעת במישרין לעובדה השייכת לענין, תהא קבילה אם אמר אותה אדם שהוא עצמו עד במשפט”.

החריג שנקבע בסעיף לכלל הפוסל עדות שמיעה הינו אחד מקבוצת החריגים הידועה כ”רס גסטה” (*Res Gesta*). הסעיף מונה שלושה תנאים לתחולת החריג: האמרה נאמרה בשעת ביצוע מעשה העבירה או בסמוך לכך; האמרה נוגעת במישרין לעובדה השייכת לעבירה; אומר האמרה הוא עד במשפט (על חריג זה ראו, י’ קדמי על הראיות, חלק ראשון 536-531 (2003)). בפסיקה נקבע, כי אף אם האומר אינו עד במשפט ועל כן לא חל סעיף 9 לפקודת הראיות, עשוי לחול חריג הרס גסטה יציר המשפט המקובל. זאת, כאשר לא ניתן להעיד את מוסר האמרה מטעמים אובייקטיביים (ע”פ 7293/97 ז’אפר נ’ מדינת ישראל, פ”ד נב(5) 460 (1998)). במקרה שבפנינו, איננו נזקקים לחריג הפסיקתי המורחב, שכן נותן האמרה, עציוני, הינו עד במשפט. השאלה אותה יש לבחון היא האם התקיימו שני התנאים האחרים: סמיכות הזמנים למעשה העבירה והיות האמרה נוגעת במישרין לעובדה השייכת לעניין.

18. לצורך ענייננו, יש להבחין בין חלקים שונים בעדותו של זולדן. זולדן העיד, כי הפעם הראשונה בה נחשף לסיפור השוחד היה לאחר הזכייה באספקת השי לחג הפסח, כאשר עציוני סיפר לו שהעסקה יצאה אל הפועל בזכות שוחד שנתן לגלעד. חלק זה בעדות לכאורה אינו קביל נגד גלעד, שכן מדובר בעדות שמיעה שאינה נכנסת לאחד מן החריגים המוכרים. עוד העיד גלעד, כי במספר הזדמנויות ביקש ממנו עציוני למשוך כספים מהקופה, תוך שאמר לו כי הם מיועדים לגלעד. בחלק מהמקרים היה הדבר זמן קצר לפני שגלעד הגיע והסתגר עם עציוני בחדר. כך, העיד זולדן כי:

”אני הייתי מביא את הכסף לפנחס [עציוני]. היו מקרים שבהם הוא אמר לי בצורה מפורשת שהוא צריך את הכסף לאבנר [גלעד]. היו אני חושב לפחות שני מקרים שאבנר הגיע אחר כך למשרד והם הסתגרו בחדר, וזה היה ברור לי שהוא נתן לו את הכסף. אני לא ראיתי את האקט של המסירה, אבל זה היה ברור שהוא נתן את הכסף” (עמ’ 2878-2879 לפרוטוקול).

ובהמשך:

”פנחס היה אומר לי בפירוש שהוא צריך כסף לאבנר גלעד. הוא היה בא ואומר לי: תכין כסף, תכין כך וכך לאבנר גלעד. לא הייתי צריך לנחש” (עמ’ 2880 לפרוטוקול).

סבורני, כי התבטאויות אלו של עציוני, לפחות אלו שנאמרו בסמוך ל”הסתגרות” בחדר עם גלעד, נכנסים לגדר החריג שבסעיף 9 לפקודת הראיות. אין ספק שכאשר מדובר בשוחד, אמירה לגבי הכנת השלמונים ”נוגעת במישרין לעובדה השייכת לענין”, כדרישת סעיף 9 לפקודת הראיות. גם מבחינת סמיכות הזמנים מתקיים התנאי. אפשר כי עצם המשיכה של הכסף לשם נתינתו כשוחד הינה בבחינת ”מעשה עבירה”, ואמרות שנאמרו בסמוך למעשה זה הינן קבילות. כך או אחרת, ברי כי ההסתגרות בחדר, שבמהלכה ניתן השוחד לגלעד, כפי שעולה מן האמרות שנאמרו בסמוך לה, נחשבת ל”מעשה עבירה”. על כן, לפחות לגבי עדותו של זולדן בעניין אמרותיו של עציוני קודם להגעתו של גלעד למשרד, כי הכסף מיועד לשמש כשוחד לגלעד, חל החריג שבסעיף 9 לפקודת הראיות.

19. בדיון בפנינו טענה המשיבה, כי יש להכיר בקבילות אמרותיו של עציוני מכוח חריג אחר. לשיטת המשיבה, כאשר מדובר בעבירה אשר בדרך כלל שותפים לה שני צדדים, כגון עבירת השוחד אשר על פי רוב פועלים בגדרה הן נותן והן מקבל, די בכך שהעדות קבילה נגד אחד מהצדדים על מנת להכשירה גם נגד האחר. המשיבה מציעה לעשות גזירה שווה בין עבירת השוחד לבין עבירת הקשר. לגבי עבירת הקשר הובעה בפסיקה הדעה, שראיה הקבילה נגד אחד הקושרים מכיוון שהיא מתייחסת למעשה שעשה או להצהרה שמסר במהלך הקשר ולשם קידומו, קבילה גם נגד יתר הקושרים (ראו, ע”פ 1632/95 משולם נ’ מדינת ישראל, פ”ד מט(5) 534, 553 (1996)). המשיבה מוסיפה ומתייחסת למגמת המעבר מכללי קבילות לכללי משקל. לשיטתה, יש במגמה זו כדי לתמוך בהרחבת החריגים לכלל הפוסל עדות שמיעה ובקביעת חריג ברוח המוצע על ידה. עמדתה של המשיבה מעוררת שאלות מורכבות וכבדות משקל, אשר אין זה המקום להיכנס אליהן. לאור קביעתנו, כי במקרה הנוכחי מתקיים חריג ה”רס גסטה” הידוע והמוכר, אין צורך לבחון האם יש להכיר בקיומו של חריג חדש. נוכל אפוא להשאיר סוגיה זו בצריך עיון.

20. המערערים משיגים על יתר קביעותיו של בית המשפט המחוזי, אולם לא מצאתי בטענות אלה ממש. כך, לא מצאתי עילה להתערב בקביעתו של בית המשפט כי זולדן אינו עד מדינה. יוער, כי בדיון בפנינו חלקה המשיבה על קביעתו של בית המשפט המחוזי, לפיה זולדן נחשב למסייע לעבירת השוחד. אף אם אניח, בלא להכריע בדבר, כי בשל התנהלותו נחשב זולדן למסייע, המסקנה המתחייבת היא כי דינו כדין שותף לדבר עבירה, אשר עדותו טעונה חיזוק (סעיף 54א(א) לפקודת הראיות). אולם, על מנת שייחשב זולדן לעד מדינה, אשר עדותו טעונה סיוע, נדרש כי יקבל תמורה עבור עדותו. עצם העובדה שלא הוגש כתב אישום נגד עד אינה מחייבת כי כך הובטח לו, אף אם יש כנגדו ראיות שהיה בהן כדי להצדיק העמדה לדין (ראו, ע"פ 483/88 אפרגן נ' מדינת ישראל, פסקה 12 (השופט ד' לויז) (לא פורסם, 8.2.1994)). במקרה דנא, אין כל אחיזה בראיות לטענה כי לזולדן הובטח שהוא לא יועמד לדין או שהוא סבר שהובטח לו כך (לעניין מעמדו של עד הסבור בטעות שהוא עתיד לקבל תמורה לעדותו ראו, ע"פ 7450/01 אבו-ליטאף נ' מדינת ישראל (השופט ד' ברלינר) (לא פורסם, 31.7.07)). גם הטענות כי התמורה שקיבל זולדן התבטאה בשכר הגבוה שקיבל עבור עבודתו עם המנהל המיוחד והמפרק או בהשתדלות לשחררו מערבות שחתם לטובת נחם, נעדרות כל ביסוס. שכרו של זולדן ניתן בתמורה לעבודה, והוא סוכם בטרם חשף את הפרשה. זולדן העיד, כי קיווה שעבודתו עם המנהל המיוחד ועם המפרק תועיל לו במאמציו להשתחרר מן הערבות, אולם זאת ללא כל קשר לחשיפת פרשת השוחד. מכל מקום, אין כל ראיה כי הובטח לו דבר מה בעניין זה או כי הוא סבר שהובטח לו. עולה, אפוא, כי זולדן אינו נחשב לעד מדינה, ועל כן אין עדותו טעונה סיוע. מעבר לדרוש אציין, כי לטעמי יש בראיות הנסיבתיות הנוספות נגד המערערים משום סיוע לעדותו של זולדן. בעיקר אמורים הדברים, כפי שיפורט, בהימצאות השיק שניתן לעציוני בחשבונו של ברינג.

נקודה נוספת שאתייחס אליה בקצרה היא הטענה למחדלי חקירה. לטענת המערערים, המשטרה והתביעה אחראיות לכך שספרי חשבונות וסרטי קופה של נחם אבדו, ועובדה זו פגעה בהגנתם. על פי הנטען, חומרים אלה היו בידי המפרק, אך המשטרה לא פעלה לשים עליהם את ידה בזריזות המתבקשת ובשל כך הם אבדו. המשיבה טוענת, כי חשיבותם של מסמכים אלו להגנתו של עציוני, ככל שהיא קיימת, הייתה ידועה לו מתחילת החקירה. למרות זאת, באת כוחו של עציוני בערכאה הראשונה ביקשה צו לתפיסת המסמכים הנמצאים אצל המפרק רק שנתיים לאחר הגשת כתב האישום. עוד מציינת המשיבה, כי חוקרי המשטרה שהעידו במשפט לא נשאלו על

ה"מחדל" באי תפיסת המסמכים הנמצאים אצל המפרק, ומכאן שההגנה לא סברה בזמנו שיש להם חשיבות. נראה, כי מוטב היה אילו היו גורמי החקירה פועלים בזמנו להשגת המסמכים. עם זאת, המחדל בעניין זה אינו רובץ כולו לפתחה של התביעה. בנסיבות העניין, הימנעותה של ההגנה מלפעול להשגת המסמכים עד שלב מאוחר אומרת דרשני. כך או אחרת, אף אם ישנו מחדל חקירה מסוים, אין מדובר במחדל מן הסוג שיש בו כדי להשליך על התוצאה.

21. המערערים תוקפים את החלטתו של בית המשפט המחוזי ליתן אמון בעדותו של זולדן. מדובר בקביעת מהימנות מובהקת, אשר ערכאת הערעור לא תתערב בה אלא בנסיבות חריגות. לא מצאתי בטענותיהם של המערערים דבר שיש בו כדי להצדיק התערבות באמון שרחשה הערכאה הדיונית לזולדן. יתרה מזו, מסקנתו המרשיעה של בית המשפט המחוזי אינה נשענת על עדותו של זולדן בלבד, אלא נתמכת בראיות נוספות. ראיות אלו הינן נסיבתיות ואילו היו עומדות לבדן לא היה בהן די כדי לבסס הרשעה, אולם הן מספקות את התמיכה הדרושה לעדותו של זולדן. נזכיר את הראיות המרכזיות: ראיה נסיבתית אחת היא העלייה הבלתי מוסברת ברמת החיים של גלעד בתקופה הרלוונטית. בית המשפט המחוזי דחה את טענתו של גלעד לגבי מקור השיפור במצבו הכלכלי, וקביעותיו בעניין זה מקובלות עליי. כישלוננו של גלעד להסביר את הגורם לעלייה ברמת חייו יש בו משום חיזוק מסוים, גם אם לא משמעותי, של החשד נגדו. ראיה נסיבתית נוספת, שלטעמי היא רבת משקל, היא הימצאותו של השיק ע"ס 10,000 ש"ח שניתן לעציוני בחשבוננו של ברינג. בית המשפט דחה את גרסתו של עציוני לגבי אופן יציאת השיק ממנו. כמו כן, נדחתה גרסתו של ברינג לגבי האדם שממנו קיבל הוא את השיק. קביעות אלו מקובלות עליי. העובדה שבחשבון הבנק של גיסו של גלעד נמצא סכום כסף שאין ספק כי יצא מחשבוננו של עציוני, יש בה כדי לעורר חשד כבד. מדובר, לדעתי, בראיה "מסבכת" אשר עשויה לענות אף על דרישת הסיוע, אילו היה בכך צורך (ראו בפסקה 20 לעיל). ראיה נוספת היא ההטיה של טבלת ההשוואה שערך גלעד לטובת נחם. אין למעשה חולק כי הטבלה מוטית ברמה מסוימת, אם כי בדיון בפנינו ניסה בא כוחו של גלעד להמעיט בערכה של הטבלה ולטעון כי מדובר לכל היותר בעבודה לא מאוד מוצלחת. יוער, כי בטיעונים בכתב מטעם גלעד אין התייחסות של ממש לסוגיה זו. כך או אחרת, סבורני כי העובדה שהטבלה מוטית מחזקת במידה מסוימת את גרסת התביעה. בכך לא היה כמובן די אילו עמדה ראיה זו לבדה, אולם היא מצטברת לאחרות ומחזקת את התשתית הראייתית השוקלת נגד גלעד.

הראיות הנזכרות, בהצטרפן לעדותו של זולדן, די בהן כדי לבסס את אשמתם של עציוני ושל גלעד מעבר לכל ספק סביר. אוסיף, כי לטעמי, בשונה מעמדתו של בית

המשפט המחוזי, אין לייחס משקל של ממש להתבטאותו של עציוני בפני דרורי, כי גלעד "עולה" לו הרבה כסף ול"יחס המיוחד" שהפגין עציוני, לטענת המשיבה, כלפי גלעד. עם זאת, ההרשעה נסמכת על רגליים איתנות דיין גם בלא חיזוקים אלו.

22. נקודה מסוימת עליה שמים המערערים דגש היא העמימות לגבי גובה המתת שקיבל גלעד. בכתב האישום נטען, כי סכום המתת הוא בין 100,000 ש"ח לבין 500,000 ש"ח. כך נקבע גם בהכרעת הדין. הערכת המקסימום נובעת מהסכום שלדברי זולדן אמר לו עציוני שישולם לגלעד כשוחד, בעוד הערכת המינימום נשענת על הסכומים שזולדן העיד כי מסר לעציוני למטרת השוחד, בצירוף סכום השיק שנמצא בחשבונו של ברינג (סעיף 91 לעיקרי הטיעון של המשיבה). לטענת המערערים, טווח הטעות הרחב שנלקח לגבי סכום השוחד יש בו כדי להטיל צל על התקיימותו של אירוע השוחד כולו. טענה זו אין לקבל. היסוד העובדתי של עבירת השוחד משתכלל בקבלת כסף או טובת הנאה על ידי עובד הציבור בעד פעולה הקשורה בתפקידו, בלא תלות בשוויו של המתת. סכום השוחד בו מדובר עשוי להשליך על העונש, אולם אין בו כדי להשפיע על עצם ההרשעה. כאשר לא ידוע מה היה גובה המתת, ניתן להרשיע בלקיחת שוחד (או במתן שוחד) בסכום לא ידוע (ע"פ 3575/99 דרעי נ' מדינת ישראל, פ"ד נד(2) 721, 773 (2000)). באותה מידה, ומקל וחומר, ניתן להרשיע בשוחד כאשר קיים מושג כללי לגבי סכום השוחד אולם ההערכה נעה בטווחים רחבים למדי.

באשר להרשעה בשיבוש מהלכי משפט: עציוני לא הציג טיעון ממוקד בעניין זה. בית המשפט התבסס על ההלכה, לפיה לצורך הרשעה בעבירה זו אין הכרח שהשיבוש יתרחש בזמן שמתקיים כבר הליך משפטי, אלא די בכך שהליך משפטי צפוי להיפתח (ראו למשל, ע"פ 244/57 מרגולין נ' מדינת ישראל, פ"ד יב 597, 599-600 (1958); ע"פ 236/88 איזמן נ' מדינת ישראל, פ"ד מד(3) 485, 509-510 (הנשיא מ' שמגר) (1990)). בהיעדר השגה על הממצאים העובדתיים ששימשו בסיס להרשעתו של עציוני בשיבוש מהלכי משפט או על אופן יישום ההלכה בעניינו, יש לאשר את הרשעתו בעבירה זו.

יש לדחות אפוא את הערעור על הכרעת הדין לגבי האישום הרביעי.

האישום השלישי

23. התקופה בה עוסק אישום זה היא בין השנים 1993-1997. על פי הנטען בכתב האישום, פעלו בתקופה זו שלוש "חנויות רווחה" לטובת עובדי בזק - החברה

הישראלית לתקשורת בע"מ (להלן - בזק). הגורם האחראי מטעם בזק לנושא חנויות הרווחה היה "ועדת הצרכניה הארצית". סמכויות הפיקוח והביקורת על הפעלת חנות הרווחה היו נתונות בידי ועד העובדים של המחוז שבתחומו פעלה החנות. הגורם המפעיל את החנות נקבע במכרז, כאשר תוקף ההתקשרות לפי המכרז היה לשנה אחת, שהוארך באופן אוטומטי לשנה נוספת. בפועל, הוארך תוקף ההתקשרות מפעם לפעם בהחלטת ועדת הצרכניה הארצית ובהתאם למידת שביעות הרצון מן המפעיל. החל מחודש מאי 1993 או בסמוך לו, ולאורך כל תקופת האישום, הופעלה חנות הרווחה בחיפה (להלן - הצרכניה) על ידי נחם. החל משנת 1986 ולאורך תקופת האישום, כיהן גולדרינג כיושב ראש ועד עובדי בזק במחוז הצפון (להלן - ועד מחוז צפון). מתוקף תפקידו זה היה גולדרינג אחראי על פעולות הפיקוח והביקורת בקשר להפעלת הצרכניה. על פי הנטען בכתב האישום, הורה עציוני לעובדיו לאפשר לגולדרינג לערוך קניות בשעות בהן הצרכניה הייתה סגורה ומבלי לעבור בקופה. גולדרינג ניצל אפשרות זו וערך קניות בתכיפות של פעם בשבוע או שבועיים, בסכומים שנעו בין 125 ש"ח ל- 1,000 ש"ח בקירוב לכל קנייה. בסך הכל, קנה גולדרינג בשיטה זו בסכום שנע בין 12,500 ש"ח לבין 200,000 ש"ח. על פי כתב האישום, ניתנה הטבה זו לגולדרינג על מנת שיישא פנים לנחם בכל הקשור להמשך ההתקשרות עימה ולפתיחת החנות לקהל הרחב בשעות הבוקר, בניגוד לתנאי ההתקשרות.

24. אין חולק, כי בין עציוני לבין גולדרינג היה הסדר, לפיו רשאי גולדרינג לבצע קניות בשעות בהן הצרכניה לא הייתה פתוחה לציבור העובדים. אין חולק גם, כי בשעות בהן בוצעו הקניות לא הייתה קופה פועלת וגולדרינג לא שילם במעמד הקנייה. המערערים טענו בפני בית המשפט המחוזי, כי גולדרינג שילם לעציוני במזומן עבור קניותיו במועד מאוחר יותר. גולדרינג הסביר, כי הגיעו להסדר זה לאחר שסיפר לעציוני לפי תומו כי הפסיק לעשות קניות בצרכניה, מכיוון שהעובדים היו מטרידים אותו בענייני הוועד. לטענת עציוני, היה חשוב לו כי גולדרינג יערוך קניות בצרכניה, שכן הוא חשש ממצב בו יופץ ברבים שיו"ר ועד העובדים אינו משתמש בשירותיה של הצרכניה מכיוון שאינו מרוצה ממנה. עקב כך הציע לו לעשות את קניותיו בשעות בהן אין עובדים אחרים בצרכניה או באמצעות הטלפון ולשלם במועד מאוחר יותר. המשיבה טענה, מנגד, כי גולדרינג לא שילם כלל עבור הקניות. בית המשפט המחוזי הכריע כגרסת המשיבה, לאחר שלא רחש אמון לעדויותיהם של עציוני ושל גולדרינג בעניין זה. את מסקנתו השתית בית המשפט, בין היתר, על שורה של סתירות בין גרסאותיהם של עציוני ושל גולדרינג וכן על הסודיות שאפפה את ההסדר. בית המשפט הוסיף, כי גם אם שילם גולדרינג על הקניות הרי בעצם קיומו של ההסדר החריג, שיש בו גם מרכיב של דחיית תשלום, יש משום מתת המקיים את יסודות עבירת השוחד.

25. באשר לתמורה שניתנה על ידי גולדרינג: אין חולק כי לגולדרינג לא הייתה השפעה על זכייתה של נחם במכרז להפעלת הצרכניה. כמו כן, לגולדרינג לא היו סמכויות פורמאליות בנוגע לאופן הפעלתה של הצרכניה. עם זאת, בית המשפט המחוזי קבע שגולדרינג עמד בקשר שוטף עם עציוני בנוגע לעניינים שונים הקשורים לצרכניה ולשניהם היה ברור שבפועל יש לגולדרינג השפעה רבה על פעילותה. על אף שלגולדרינג לא הייתה סמכות פורמאלית בעניין הארכת ההתקשרות עם נחם, הרי שלהמלצתו היה משקל רב בעיני ועדת הצרכניה הארצית. זאת, שכן השיקול העיקרי שנלקח בחשבון בעניין זה הוא שביעות הרצון של העובדים וכראש ועד מחוז צפון, הגוף שמתפקידו לפקח על חנות הרווחה שבתחומו, ייצג גולדרינג את עמדת העובדים. בית המשפט ציין עוד, כי עציוני פתח את הצרכניה ללקוחות שאינם עובדי בוק והרחיב את שעות הפעילות שלה, כל זאת בניגוד לאמור בחוזה ההתקשרות. בית המשפט דחה את טענת המשיבה, כי צעדים אלו נעשו באישורו המפורש של גולדרינג, אולם קבע כי הוא העלים עין מחריגות אלו. עוד ציין בית המשפט, כי גולדרינג טיפל בעניינים ביורוקרטיים שונים הקשורים לצרכניה מול עיריית חיפה. בכל אלו ראה בית המשפט תמורה שנתן גולדרינג עבור טובות ההנאה שקיבל מעציוני. בית המשפט הרשיע אפוא את עציוני במתן שוחד ואת גולדרינג בלקיחת שוחד.

עציוני מערער בפנינו על הרשעתו. גולדרינג השלים עם ההרשעה ואינו מערער אלא על גזר הדין (ערעור שיידון בהמשך).

26. דין הערעור להידחות. בערעור שב עציוני וטוען, כי המוטיבציה שלו להגיע להסדר עם גולדרינג הייתה מניעת מצב בו גורם בכיר בוועד מפתח מרירות כלפי הצרכניה. לטענתו, אין מדובר במתת שניתן לגולדרינג מתוך ציפייה כי יטה חסד לצרכניה, אלא בהקלה "טכנית" שנועדה למצוא פיתרון לבעיה שבגינה נמנע גולדרינג לערוך את קניותיו בצרכניה. דא עקא, הסבר זה יפה רק אם בסופו של יום שילם גולדרינג עבור המוצרים. בית המשפט קבע, כי גולדרינג לא שילם תמורת הקניות. מסקנה זו נשענת על התרשמותו הבלתי אמצעית של בית המשפט מעדויותיהם של עציוני ושל גולדרינג וכן על אינדיקציות שונות שפורטו בהכרעת הדין. בחנתי את השגותיו של עציוני על קביעה עובדתית זו של בית המשפט, אולם לא מצאתי שיש הצדקה להתערב בה. המסקנה המתחייבת היא, כי גולדרינג קיבל מעציוני הטבה ששווייה עומד על סכומים לא מבוטלים. עציוני מוסיף וטוען, כי לגולדרינג לא הייתה כל השפעה על ענייני הצרכניה. אולם, גם בנקודה זו מקובלת עליי קביעתו של בית

המשפט, לפיה במסגרת תפקידו כראש ועד מחוז צפון היו לגולדרינג כוח והשפעה מעבר לסמכויותיו הפורמאליות ועובדה זו הייתה ידועה היטב לעציוני.

התוצאה היא שיש לדחות את ערעורו של עציוני על הכרעת הדין בעניין האישום השלישי.

האישום הראשון

27. בתקופה הרלוונטית לאישום זה, בין השנים 1994-1998, שימש שמעוני כקניין ראשי ביחידת הרכש הכללי באגף הרכש באל על נתיבי אויר לישראל בע"מ (להלן - אל על). על פי כתב האישום, שימש שמעוני באופן לא פורמאלי כמחליפו של מנהל יחידת הרכש וזכה לאמון מלא מצד הממונים עליו ולחופש פעולה בכל הקשור לביצוע תפקידו. מתוקף תפקידו, טיפל שמעוני בתקופה זו בעיקר ברכישת מוצרים המשתייכים לקטגוריה של "שירות לנוסע". במהלך תקופת האישום התמודדה עציוני בע"מ במכרזים ובהליכים אחרים לאספקת ציוד מקטגוריה זו לאל על. בכתב האישום נטען, כי בהזדמנויות שונות העניק עציוני לשמעוני מתנות וטובות הנאה, וזאת כדי שהלה יישא לו פנים בעניינים הקשורים לתפקידו. המתנות וטובות הנאה שצוינו בכתב האישום הן אלו: מצלמה בשווי 80 דולר; טלפון אלחוטי ששווי כ-400 ש"ח; טיפול באופן אישי בהזמנת מקרר, כיריים, קולט אדים, תנור ומדיח כלים (להלן - מוצרי החשמל). עבור מוצרים אלו נגבה, אם בכלל, מחיר עלות ללא רווח; טיפול באופן אישי בהזמנת טלוויזיה 21 אינץ' והענקת הנחה בלתי מקובלת בשיעור של 25%. שמעוני קיבל מתנות אלו, על אף שידע כי על פי נהלי אל על חל איסור על קבלת טובות הנאה מספקים. בכתב האישום נטען, כי בתמורה להטבות הנזכרות פעל שמעוני בסטייה מן השורה לקידום ענייניו של עציוני. הפעולות שהוזכרו בכתב האישום הן אלו: מתן אפשרות לעציוני לעיין במידע חסוי בנוגע להתקשרויות של אגף הרכש עם ספקים; מסירת מידע חסוי אודות זהות ספקים המתמודדים במכרזים והערכות המחיר על פי אומדן שנעשה לגבי מכרזים אלו; ייעוץ בנוגע למחירים שעל עציוני בע"מ להציע כדי לזכות בהתמודדות; הבאה לכך שכמות עודפת של אוזניות שסופקה על ידי עציוני בע"מ לא תוחזר לה; מסירת מידע אודות כוונותיה של אל על לגבי התקשרות עם מכבסה בשם "אורטל", אשר לעציוני היה עניין בה. בגין עובדות אלו הואשם עציוני בעבירה של מתן שוחד ושמעוני הואשם בעבירה של לקיחת שוחד וכן בעבירה של מרמה והפרת אמונים בתאגיד, לפי סעיף 425 לחוק העונשין.

28. בית המשפט אימץ את טענות המשיבה בכל הנוגע למתת שקיבל שמעוני. באשר למוצרי החשמל, לא היה חולק כי אלו סופקו לשמעוני על ידי נחם ועציוני טיפל בהזמנה באופן אישי. הצדדים נחלקו בשאלה האם שילם שמעוני עבור מוצרים אלה. בכתב האישום ההתייחסות לנקודה זו לא הייתה חד משמעית. בפני בית המשפט הוצגה חשבונית מס על סך 14,642 ש"ח שהוצאה לשמעוני (ת/2). למרות זאת, טענה המשיבה כי למעשה לא שילם שמעוני כלל עבור מוצרי החשמל. בית המשפט קיבל טענה זו. בהקשר זה ציין בית המשפט, כי שמעוני הודה שלא שילם במעמד הקנייה והוצאת החשבונית, אולם לטענתו שילם את הסכום הנקוב בחשבונית במזומן לאחר מכן. עציוני טען, לעומת זאת, כי שמעוני שילם את מלוא הסכום עוד בטרם הוצאת החשבונית. סתירה זו בגרסאותיהם של המערערים, וכן תמיהות נוספות, הביאו את בית המשפט לקבוע כי שמעוני לא שילם תמורת המוצרים. בית המשפט הוסיף, כי מהשוואת החשבונית שהוצאה על שם שמעוני לחשבונית שניתנה לנחם על ידי חברת "סלון טוקיו", ממנה רכשה נחם את המוצרים, עולה כי נחם לא הרוויחה כלל מן העסקה. על כן, גם אם שילם שמעוני את הסכום הנקוב בחשבונית, הוא קיבל מתת בכך שהמוצרים נמכרו לו במחיר הקרן. בית המשפט אימץ גם את גרסת המשיבה לגבי הענקת המצלמה והטלפון האלחוטי לשמעוני ומתן הנחה חריגה ברכישת טלוויזיה.

29. באשר לתמורה שניתנה על ידי שמעוני, לא היה חולק על כך ששמעוני הלך לקראתו של עציוני בעניינים שונים, תוך חריגה מנהלי אל על. אלא שלטענת ההגנה "נוהל לחדוד ונוהג לחדוד", ובפועל לא הייתה באל על הקפדה על קיום הנהלים ביחס לעניינים רבים. טענה זו נתמכה בשורה של עדויות של בעלי תפקידים שונים ביחידת הרכש של אל על ושל ספקים. שמעוני טען, כי סייע לעציוני באותה מידה שבה סייע לכל הספקים האחרים. במילים אחרות, שמעוני הודה כי חרג מהנהלים, אולם לטענתו מדובר היה בנורמה מקובלת והוא לא נהג בה איפה ואיפה. טענותיה של המשיבה לגבי יחסו של שמעוני לעציוני התבססו, בין היתר, על שיחות בין השניים שהוקלטו בהאזנת סתר שאושרה כדין. בית המשפט ניתח בהרחבה את השיחות ואת העולה מהן. מסקנתו של בית המשפט הייתה, כי מעורבותו של שמעוני בעניינים שונים הקשורים לעציוני חרגה מן המקובל, אף בהתחשב בעובדה שבאופן כללי לא הייתה באל על הקפדה מלאה על כל הנהלים. בית המשפט קבע, כי טענתו של שמעוני לפיה פעולותיו היו בהתאם לנוהג ששרר באל על היא גרסה כבושה, שכן הוא לא טען זאת בחקירתו במשטרה. לגופם של דברים, בית המשפט פירט את העניינים בהם התגלה יחס חריג מצד שמעוני. נזכיר מקצת מהם: העברת מידע סודי על כך שאל על מתכננת לערוך ביקורת סמויה במכבסת אורטל; ניתוח מפורט של המחיר שעל עציוני בע"מ להציע כדי לזכות בעסקה מסוימת; מתן התראה לעציוני לחדול מהנוהג של אספקה עודפת

בכמויות משמעותיות, שכן התמנה מנהל חדש המבקש לשרש את התופעה; שיתופו של עציוני במידע פנים, לפיו הוא צפוי לזכות במכרז מסוים; ועוד. בית המשפט קבע, כי היחס המועדף ניתן לעציוני על רקע ההטבות אותן קיבל ממנו שמעוני במועדים שונים.

30. בית המשפט המחוזי הרשיע את עציוני בעבירה של מתן שוחד ואת שמעוני בעבירה של לקיחת שוחד. עם זאת, לא מצא בית המשפט לנכון להרשיע את שמעוני בעבירה של מרמה והפרת אמונים בתאגיד, שכן לשיטתו נבלעה עבירה זו בעבירת השוחד. בערעור שבפנינו משיג עציוני על הרשעתו. שמעוני אינו מערער על ההרשעה וערעורו מופנה נגד גזר הדין בלבד.

31. דעתי היא, כי דין הערעור להידחות, תוך תיקון מסוים בממצאים העובדתיים. בית המשפט ניתח בהרחבה את העובדות המרכיבות אישום זה ולא מצאתי פגם בעיקר מסקנותיו. בערעור שבה ועולה הטענה, כי פעולותיו של שמעוני היו במסגרת ה"נוהג" ששרר באל על. יודגש, כי בהקשר זה הטענה אינה שאין פסול במעשהו של שמעוני מכיוון שהיה מקובל באל על לקבל טובות הנאה מספקים (טענה שהועלתה גם היא ונתייחס אליה בהמשך), אלא שנוכח קיומו של נוהג אין לומר שעציוני קיבל משמעוני יחס חריג כלשהו. דא עקא, טענה זו נדחתה על יד בית משפט קמא מן הבחינה העובדתית, ומסקנה זו מבוססת היטב. אפשר שחלק מן החריגות בהתנהלותו של שמעוני מול עציוני ניתן לייחס לגישה הגמישה שרווחה ביחידת הרכש באל על לגבי נהלים מסוימים. אולם, ניסיונו של עציוני לצייר את המצב כ"סדום ועמורה" בכל הנוגע להקפדה על נהלים אין לו אחיזה בחומר. כך, בית המשפט קבע, על סמך העדויות, כי לא היה נהוג באל על לספק מידע על המחירים שהציעו מתמודדים אחרים במכרז. מקובל היה אמנם לפנות לספקים ולומר להם כי מתמודדים אחרים הציעו מחירים נמוכים יותר, וזאת כדי להמריץ אותם לשפר את הצעתם, אולם לא נמסרו הסכומים המדויקים. לגבי חלקים מסוימים בהתנהלותו של שמעוני ניתן לקבוע שהם סטייה מן השורה, גם אם נניח שלא היו בנמצא נהלים כלשהם. כך, למשל, כל בר דעת מבין שמתן מידע על ביקורת סמויה העומדת להתבצע אינו חריגה טכנית מנוהל גרידא. הוא הדין לגבי ניתוח מפורט של השאלה מהי הצעת המחיר הגבוהה ביותר שעציוני יכול להגיש שעדיין תהיה נמוכה מן האחרות. כפי שקבע בית המשפט, אין ממש בטענה לפיה מעשים אלו היו בגדר פרקטיקה נהוגה.

32. עציוני תוקף את קביעותיו של בית המשפט המחוזי בעניין המתת שקיבל שמעוני. יוער, כי משום מה נעדרת בעיקרי הטיעון של המשיבה התייחסות לנושא זה. לגופו של עניין, ולאחר שעיינתי בסיכומי המשיבה בבית המשפט המחוזי בסוגיה זו,

סבורני כי לא הוכח מעבר לכל ספק סביר כי שמעוני לא שילם כלל עבור מוצרי החשמל. כזכור, הוצאה לשמעוני חשבונית עבור רכישה זו. במחברת שנתפסה אצל שמעוני רשומים בכתב יד המחירים של מוצרי החשמל (ת/118). במשפט העיד שמעוני, כי העתיק את המחירים מהחשבונית ביום שהגיעו המוצרים לביתו, על מנת לוודא כי עציוני לא יחייב אותו ביתר. בחקירה במשטרה מסר שמעוני גרסה שונה במקצת, לפיה רשם את המחירים שעה שאלו נמסרו לו על ידי עציוני בשיחת טלפון שנערכה קודם לרכישה. בעדות הסביר שמעוני, כי גרסתו במשטרה מקורה בטעות (עמ' 5100-5101 ו-5129 לפרוטוקול). כך או כך, העובדה ששמעוני טרח לרשום את המחירים מרמזה שהייתה להם משמעות עבורו. הנחה זו אינה מתיישבת לכאורה עם התיזה ששמעוני לא שילם כלל תמורת מוצרי החשמל. אמת, הסתירות בגרסאותיהם של עציוני ושל שמעוני לגבי מועד התשלום מעוררות חשד, וישנן גם תהיות נוספות. אולם, נוכח חלוף הזמן בין העסקה לבין פתיחת החקירה במשטרה (כארבע שנים) איני סבור שדי בכך כדי להטות את הכף ברמת ההוכחה הדרושה. עם זאת, המסקנה אליה הגעתי אינה נוטלת לחלוטין את פליליותו של המעשה. זאת, שכן מקובלת על ידי קביעתו של בית המשפט המחוזי כי המוצרים נמכרו לשמעוני במחירי עלות, בלא שנחם הרוויחה מכך. הטבה חריגה זו, אשר שמעוני היה מודע לה, נחשבת בפני עצמה למתת.

33. בקשר לעסקת מוצרי החשמל טוען עציוני, כי בזמן ביצוע העסקה שימש שמעוני קנניין של חלקי חילוף טכניים, ענף אשר עציוני בע"מ לא פעלה בו, ועל כן לא הייתה צפויה לה כל תועלת ממתן הטבה לשמעוני. שמעוני מונה לתפקיד זה לאחר שבעברו היה קנניין של יחידת השירות לנוסע. לטענת עציוני, מעולם לא חזר קנניין באל על לתפקיד אותו מילא בעבר, ועל כן לא היה צפוי כי שמעוני ימצא בעמדה בה יוכל להועיל לו. בסופו של דבר מונה שמעוני פעם נוספת לקנניין במחלקת השירות לנוסע, אולם הדבר קרה עקב הצטרפות מקרים חריגה, שנבעה מעזיבה פתאומית של הקנניין הקודם ומצורך דחוף במציאת מחליף. טענה זו נדחתה על ידי בית המשפט המחוזי ואף אני סבור שיש לדחותה. בפסיקה נקבע, כי די בכך שקיימת "אפשרות סבירה" שדרכיהם של נותן השוחד ושל עובד הציבור יצטלבו בעתיד, כדי לקיים את היסוד של מתת "בעד פעולה הקשורה לתפקידו" של עובד הציבור (ראו, ע"פ 8573/96 מרקדו נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(5) 481, 501-502 (השופט א' גולדברג) (1997)). במקרה דנא, גם אם לא היה סביר ששמעוני יחזור לתפקיד הקנניין במחלקת השירות לנוסע, ודבר זה לא הוכח, ברי כי האפשרות שהוא ישובץ בתפקיד כלשהו במחלקה בה עבד בעבר הייתה תרחיש סביר. זאת, במיוחד לאור הנוהג עליו העיד במשפט מי שהיה מנהל יחידת הרכש (עמ' 2094 לפרוטוקול), לקיים רוטציה בין הקנניינים בתפקידים השונים. יצוין,

כי שמעוני העיד ששאף להתמנות למנהל יחידת הרכש, ואם כך היה קורה הייתה צפויה לו השפעה רבה על פעילותה של עצינוני בע"מ (עמ' 5266 לפרוטוקול).

34. באשר ליתר פריטי המתת: לא הייתה מחלוקת כי שמעוני קיבל מעציוני טלפון אלחוטי במתנה כשי לחג. לטענת עצינוני, מדובר היה בטלפון מתצוגה שערכו נמוך ביותר. באשר למצלמה, בחקירה במשטרה טען שמעוני כי קיבל אותה מעציוני במתנה, אולם בעדות בבית המשפט טען כי התכוון לשלם עבורה אך שכח. עצינוני טען, לעומת זאת, כי שמעוני שילם עבור המצלמה. בית המשפט קבע, כי המצלמה ניתנה לשמעוני כמתנה. בממצא עובדתי זה אין מקום להתערב. באשר לטלוויזיה, אין מחלוקת כי שמעוני רכש אותה בחנות נחם תמורת 2,000 ש"ח ועציוני טיפל באופן אישי במכירה. אין מחלוקת גם, כי מדובר במחיר הנמוך במידה משמעותית מהמחיר שבו נמכרה הטלוויזיה בחנות. בית המשפט דחה את טענתו של עצינוני, כי מדובר בהנחה שכל עובד שהיה מפעיל לחץ ומשלם במזומן היה עשוי לקבל. עוד נדחתה טענתו של שמעוני, כי לא היה מודע לכך שהוא מקבל הנחה חריגה. גם בקביעות עובדתיות אלו איני רואה עילה להתערב.

35. הממצאים העובדתיים שצוינו יש בהם כדי להצדיק את הרשעתו של עצינוני במתן שוחד ואת הרשעתו של שמעוני בלקיחת שוחד. יש להודות, כי על פני הדברים עובדותיו של אישום זה קלות מאלו של האישומים האחרים. זאת, לכל הפחות בנוגע לסכומי המתת שהוכחו, אשר אינם גבוהים. עם זאת, גם מתת בערך נמוך יחסית, ואף כזה הניתן בדמות שי לחג או מתנה סטנדרטית אחרת, עשוי לקיים את עבירת השוחד (ראו, ע"פ 647/75 קליין נ' מדינת ישראל, פ"ד ל(3) 275, 279 (1976)). מדובר במתת החורג מן המקובל ביחסים עסקיים שגורתיים, ואשר היה אסור על פי הנהלים של אל על. הטענה כי קבלת תשורות מסוג זה מספקים הייתה מקובלת בקרב עובדי אל על נעדרת ביסוס עובדתי, ומכל מקום לא היה בכך כדי להוציא את המקרה מגדר עבירת השוחד (ראו, ע"פ 121/88 מדינת ישראל נ' דרוויש, פ"ד מה(2) 663, 689 (המשנה לנשיא מ' אלון) (1991); ע"פ 355/88 לוי נ' מדינת ישראל, פ"ד מג(3) 221, 233, מול האות ב' (השופט ד' לויזן) (1989)).

התוצאה היא שיש לדחות את הערעור על הכרעת הדין גם לגבי אישום זה.

36. בצד שני הערעורים על הכרעת הדין הונחו בפנינו ארבעה ערעורים על גזר הדין. בגדר ערעוריהם של עציוני וגלעד הם ערערו אף על גזר הדין ואילו שמעוני וגולדרינג ערערו, כאמור, אך על גזר הדין. כל אחד מן הארבעה הדגיש, מטבע הדברים, את חלוף הזמן, למעלה משתים עשרה שנים, מאז ביצועם של מעשי העבירה. כתב האישום הוגש בשנת 2000. הכרעת הדין ניתנה בתחילת שנת 2008 וגזר הדין שומע בחדש אפריל 2008. בצד הטענות המשותפות, הוסיף וטען כל אחד מן המערערים טענות המיוחדות לו. עציוני היפנה לכך כי הוא הפך מחוסר כל ונאלץ לגלות לפולין שם הוא ואשתו עוסקים באספקה של מזון כשר. עציוני טען, כי אף נוכח מצבה הרפואי של אשתו יש להקל עימו וכי הטעמים השונים לקולה צריכים להוביל לכך שלא יושת עליו מאסר בפועל. גלעד טען, בין היתר, כי לעניין סכום המתת, הרי מאחר וההכרעה הייתה כי מדובר בסכום שבין 100,000 ש"ח ל-500,000 ש"ח, יש לצאת מן ההנחה לעניין גזר הדין, שהסכום הנמוך הוא הסכום הכולל של השוחד שקיבל. עוד טען גלעד, כי ההליך המשפטי גרם לו להתדרדרות כלכלית וכי הוא עבר משבר משפחתי. גולדרינג הצביע בטיעונו להקלה בעונש על כך שסכומי השוחד שקיבל לא עלו יחדיו על 50,000 ש"ח. כן הוא טען לנסיבות אישיות קשות, בין השאר מוות של בנו בן ה-13 בשנת 1993, והעובדה שבתו סובלת ממחלה נוירולוגית. טענותיו המרכזיות של שמעוני להקלה בעונש היו, כי הסכום הכולל של השוחד שקיבל היה אלפי שקלים בלבד וכי הוא נאלץ לעזוב את עבודתו.

37. כאמור, על כל אחד מן הארבעה, נותן השוחד ושלושת מקבלי השוחד, נגזר עונש של מאסר בפועל בין כותלי הכלא, וזאת בצד מאסר מותנה וקנס. השאלה העיקרית הינה האם יש מקום להפחית את עונש המאסר באופן שניתן יהיה לרצותו בעבודות שרות. לגבי כל הארבעה עונים אנו בשלילה לשאלה זו.

עבירת השוחד, הן לגבי הנותן, ובוודאי לגבי המקבל, הינה עבירה קשה וחמורה. עסקינן בעבירה של קבלת מתת על ידי "עובד ציבור" ונתינתו לעובד כאמור. קשה להפריז בחומרת המעשה של עובד הציבור, אשר מחליט החלטות בעקבות קבלתו של מתת בכסף או בשווה כסף. הכלל, בכפוף לחריגים, לגבי המקבל, וכך גם לגבי הנותן, הוא שעליהם לרצות את המאסר בין כותלי הכלא. דווקא משום שהמערערים בעבירות שוחד הם אנשים המכונים נורמטיביים, ובדרך כלל חסרי עבר פלילי, יש להחמיר עימם וזאת למען יראו וייראו. היינו, בעבירות כאלה יש ליתן משקל נכבד לשיקול בדבר הרתעה כללית. אכן, במקרה זה חלפה תקופה ארוכה מאז בוצעו מעשי

העבירה ויש ליתן ביטוי לכך בעונש המושת, וכך אומנם עשה בית המשפט המחוזי. זאת ועוד, והדבר נוגע לכל הארבעה שבפנינו, השיקולים הפרטניים שיש ליתן להם משקל לצד הקולה מקבלים משקל נמוך יחסית לשיקול ההרתעה.

38. כשבוחנים את העונשים שנגזרו במקרה הנוכחי יש להתייחס לאבחנה בין נותן השוחד לבין מקבליו וכן יש לבדוק את היחס הפנימי בין העונשים שהוטלו על מקבלי השוחד. אשר לסוגיה של היחס בין נותן השוחד למקבל, ברי כי בעיקרון, חמור יותר מעשהו של המקבל ממעשהו של הנותן. כך עולה בבירור מן ההבדל בעונש המאסר המירבי שניתן להטיל על המקבל לעומת זה שאפשר לגזור לנותן. החוק קובע כיום עונש מירבי של 10 שנים למקבל ושבע שנים לנותן (סעיפים 290 ו-291 לחוק). במועדים הרלוונטיים לענייננו היה העונש המירבי למקבל שבע שנות מאסר ואילו לנותן מחצית מכך, היינו שלוש וחצי שנות מאסר. המחוקק ראה לנכון להחמיר עם המקבל משום שמדובר ב"עובד ציבור", אשר במעשהו מפר הוא את חובת הנאמנות שלו לציבור.

במקרה זה הושת על כל אחד ממקבלי השוחד עונש זהה של 24 חודשי מאסר, מחצית בפועל ומחצית על תנאי. על נותן השוחד, הוא עציוני, נגזרו 30 חודשי מאסר, מתוכם 18 חודשים לריצוי בפועל. אין זה מפתיע שבעניין שבא בפני בית המשפט המחוזי הוחלט להשית מאסר ארוך יותר על נותן השוחד מאשר על כל אחד ממקבליו. הסיבה פשוטה: לגבי מקבלי השוחד מדובר במסכת אחת בה כל אחד מהם קיבל, בנפרד, מתת מעציוני. השלושה לא פעלו במשותף. לעומת זאת, נותן השוחד בכל שלושת המקרים היה אדם אחד, הוא עציוני. אף אם לא ניתן לומר לגבי עציוני כי שלושת המקרים מצביעים על כך שהיה מעורב בתעשיית שוחד, הרי ברור כי החומרה המקובצת של מעשיו עולה על החומרה שיש לייחס למעשים הנפרדים של כל אחד משלושת "עובדי הציבור", מקבלי השוחד. מכאן שבדין החמיר בית משפט קמא עם עציוני ביחס לשלושה. אף לא מצאנו שהטעמים הפרטניים שהעלה עציוני יש בהם כדי להביא להקלה עימו.

39. השאלה המורכבת יותר הינה זו באשר ליחס הפנימי בין עונשי המאסר שהוטלו על מקבלי השוחד. בית המשפט המחוזי לא מצא לנכון להבדיל בין מקבלי השוחד השונים, על אף הפערים המשמעותיים בסכומים. לדעתו של בית המשפט אין זה משנה מהו ה"מחיר" בו כל אחד מהם "מכר את יושרתו". בעניין זה אין דעתנו כדעתו של בית משפט קמא.

אילו הפערים בסכומי השוחד שקיבל כל אחד מן השלושה – גלעד, גולדרינג ושמעוני – לא היו משמעותיים ניתן היה לקבל שיושתו עליהם עונשי מאסר זהים. אולם, בענייננו מדובר בפערים כה גדולים עד שמטבע הדברים יש ליתן להם ביטוי אף בענישה. יוער, כי ככל שמדובר בקנסות ראה בית המשפט המחוזי לנכון להטיל סכומים שונים על גלעד מצד אחד (75,000 ש"ח) לעומת גולדרינג ושמעוני מצד שני (25,000 ש"ח לגבי כל אחד מהם). כך ראוי היה מבחינה עקרונית לעשות אף בנוגע לעונשי המאסר. אין דינו של "עובד ציבור" המקבל שוחד בסכום של מאות אלפי שקלים כדינו של "עובד ציבור" המקבל אלפי שקלים. אומנם, עצם קבלתו של המתת היא שמעבירה את המעשה לספירה הפלילית, אך משקלה של החומרה משתנה, בין השאר, בהתחשב בגובה הסכום. במיוחד כך כאשר מדובר במעשי עבירה דומים ובמתת בסכומים שונים באופן מהותי. על רקע זה ראוי ליצור מדרג מסוים בין עונשי המאסר. כאמור, על פי הממצאים קיבל גלעד מתת בסכום מצטבר של 100,000 ש"ח לפחות, גולדרינג בסכום כולל שאינו עולה על 50,000 ש"ח ואילו שמעוני בסכום של אלפי שקלים בודדים. בנסיבות העניין יותר עונש המאסר שהושת על גלעד על כנו. לעומת זאת עונש המאסר שהוטל על גולדרינג יופחת ל-20 חודשים, מתוכם 10 חודשים לריצוי בפועל והיתרה על תנאי. עונש המאסר שנגזר על שמעוני יופחת ל-15 חודשים, מתוכם 7 חודשים לריצוי בפועל והיתרה על תנאי. תקופת התנאי ועבירת התנאי לגבי גולדרינג ושמעוני יהיו כפי שקבע בית משפט קמא.

סוף דבר

40. התוצאה של הערעורים שבפנינו הינה כדלקמן: ערעוריהם של עציוני וגלעד על הכרעת הדין ועל גזר הדין נדחים. ערעוריהם של גולדרינג ושמעוני על גזר הדין מתקבלים כאמור בפיסקה 39 לעיל.

ש ו פ ט

השופט נ' הנדל:

1. עיינתי בחוות דעתו המקיפה של חברי, השופט א' גרוניס. מסקנותיו מקובלות עליי ומנימוקיו, למעט נושא אחד הקשור לאחד המערערים. מסכים אני כי יש לדחות את ערעורו של עציוני (הוא המערער בע"פ 4350/08) על הכרעת הדין ועל גזר הדין. בדומה, הנני מצטרף לקבלת ערעוריהם של גולדרינג ושמעוני (המערערים בע"פ

4257/08 ו-4350/08 בהתאמה) על גזר הדין. דרכינו מתפצלות בכל הקשור לערעורו של גלעד (הוא המערער בע"פ 4115/08). סבורני כי יש לקבל את ערעורו על הכרעת הדין ולזכותו מחמת הספק.

אף בעניינו של גלעד, רב המשותף ביני ובין חברי השופט א' גרוניס. כמוהו, חושבני כי ללא עדותו המפלילה של זולדן נגד גלעד – לא ניתן היה להרשיעו. זולדן העיד כי שמע מעציוני תיאור עובדתי, לפיו נתן שוחד לגלעד. מה כוחה של אמרה מפלילה זו, המהווה עדות מפי השמועה? בכל הקשור לעציוני, אין כל קושי להסתמך על הראיה. המדובר בהודאת חוץ של עציוני. סעיף 12 לפקודת הראיות [נוסח חדש] התשל"א – 1971 יוצר חריג לכלל בדבר עדות מפי השמועה – הודיית חוץ של נאשם. הסעיף אינו דורש רישום של ההודיה או שתיאמר בפני איש מרות. מה דינה של עדות זולדן ביחס לגלעד? חברי השופט א' גרוניס קבע שאמרת זולדן קבילה מכוח סעיף 9 לפקודת הראיות (להלן 'סעיף 9'), המוכר גם כחריג הרס ג'סטה ("Res Gesta"). מסקנתי שונה.

בקליפת אגוז, הסיבה לכך הינה כדלקמן: קיומו של החריג מותנה בקיומו של רכיב עובדתי – סמיכות זמנים בין האמרה, שהינה בגדר עדות שמיעה, לבין ביצוע העבירה. לא בכדי, כותרתו של סעיף 9 היא "אמרת עד בעת ביצוע עבירה". בענייננו, הבסיס להוכחת המרכיב העובדתי האמור – סמיכות הזמנים – הינו בדמות תשתית עובדתית נסיבתית. דעתי היא שהתשתית העובדתית הנסיבתית במקרנו אינה מובילה למסקנה אחת, כנדרש לשם קביעתו של ממצא כגון דא.

2. כפי שחברי השופט א' גרוניס ציינו, הפסיקה קובעת שלושה תנאים לתחולת סעיף 9: האמרה נאמרה בשעת העבירה או בסמוך לכך; האמרה נוגעת במישרין לעובדה השייכת לעבירה; אומר האמרה הוא עד במשפט (ראו סעיף 17 לחוות דעת חברי השופט א' גרוניס). ניתן לכנות שלושה תנאים אלה כדלקמן: עיתוי, תוכן וזהות. הקושי המתעורר כאן אינו בתוכן או בזהות. העדות מתייחסת באופן ישיר למרכיבי עבירת השוחד ובאשר לזהות – עציוני העיד במשפט. אגב, ישנה פסיקה שמוותרת על חובת עדותו של מוסר האמרה (ראו למשל ע"פ 7293/97 ז'אפר עאמר נ' מדינת ישראל, פ"ד נב(5), 460, 469). נותר, אפוא, התנאי השלישי – העיתוי. השאלה היא האם האמרה נאמרה בשעת העבירה או סמוך לכך. הרציונל העומד מאחורי דרישה זו בעל שני ממדים: האחד הוא הספונטניות והאותנטיות של האמרה. השני, עיתוי האמרה מעמיד אותה כחלק מהאירוע המהווה את מעשה העבירה. ההנחה היא שאמרה שנמסרה במהלך העבירה טומנת בחובה אותות אמת, בשונה מהעדות ה"רגילה" מפי השמועה.

המחוקק והפסיקה, תוך מודעות לחריג בעניין, צמצמו את המונח "בסמוך לביצוע העבירה". האמרה חייבת להימסר במהלך ביצוע העבירה ממש. דוגמא לגישת הפרשנות המצמצמת של בית משפט זה מופיעה בעניין פיטוסי (ע"פ 171/81 פיטוסי נ' מדינת ישראל פ"ד לו(1) 9). כך כתב השופט חיים כהן:

"ספק רב הוא בעיני, אם ניתן להכשיר דרך סעיף זה דברים, שאמר עד לאיש משטרה שחקר אותו אחרי המקרה, גם אם חקירה זו היתה בסמוך לאחר מעשה העבירה. קשה לי גם להסכים... שתשובת המתלונן לחוקר... שניתנה כשעה אחרי המקרה יכולה להתקבל כראיה לפי הלכות 'רס גסטה'. גם לפי ההלכות שהרחיבו את החריג הזה בדיני הראיות" (שם, עמוד 15).

בתיק דנא, הקטע הרלוונטי בעדותו של זולדן הינו כדלקמן:

"אני הייתי מביא את הכסף לפנחס [עציוני]. היו מקרים שבהם הוא אמר לי בצורה מפורשת שהוא צריך את הכסף לאבנר [גלעד]. היו אני חושב לפחות שני מקרים שאבנר הגיע אחר כך למשרד והם הסתגרו בחדר, וזה היה ברור לי שהוא נתן לו את הכסף. אני לא ראיתי את האקט של המסירה, אבל זה היה ברור שהוא נתן את הכסף" (עמודים 2878-2879 לפרוטוקול).

אכן, ממבט ראשון, על פי התיאור של זולדן, מונח בסיס העשוי למלא אחר דרישת העיתוי. על פי קו זה, מיד לאחר האמרה, נכנס עציוני עם גלעד לחדר ומסר לאחרון את הכסף. דא עקא, אין ראיה למסירת הכסף. זולדן לא ראה את אשר התרחש בחדר. הדלת נסגרה בפניו, תרתי משמע. נכון, זולדן העיד ש"ברור" כי עציוני מסר את הכסף. ברם, זוהי עדות "סברה" ולא עדות "חושים". זולדן לא שמע או ראה את ביצוע העבירה. מסקנתו נבעה מהאופן בו הבין את המצב. בכך, לא נודע לו יתרון על פני אדם שכלל לא נכח במקום. רוצה לומר, הוא אינו "עד" בנקודה זו. אפשרות אחרת היא להסיק את ההעברה כמסקנה נסיבתית. אף כאן התשתית הראייתית לוקה בחסר. גם אם נניח כי עציוני וגלעד דיברו על הכסף, האם בהכרח הוא נמסר באותו מעמד? זולדן לא העיד שעציוני סיפר לו על קבלת הכסף באותו מעמד. האין אפשרות סבירה שהכסף הועבר – אם בכלל – במועד ובאופן אחר? אין סיבה לשלול את האפשרות שהכסף הועבר, אם אכן הועבר, בחלוף יום, יומיים או שבוע. זמנים אלה מוציאים את המקרה דנא מגדר תחולתו של סעיף 9. כאמור, סעיף זה דורש "עדות של אמרה שנאמרה בשעה שנעשה לפי הטענה מעשה עבירה או בסמוך...". המרכיב האמור לא הוכח כנדרש. יוצא כי ביצוע העבירה על ידי גלעד לא הוכח. כידוע, ראיה נסיבתית תתקבל אך ורק מקום

בו היא מובילה למסקנה הגיונית אחת ויחידה (וראו למשל ע"פ 836/81 לביא נ' מדינת ישראל, פ"ד לו(3) 692).

במילים אחרות, מצויים אנו במחלף שבין סעיף 9 לפקודת הראיות לבין ראיות נסיבתיות, שאינן מובילות למסקנה הכרחית אחת. תיאור זה מוליך לתוצאה לפיה הראיה אינה יכולה לחצות את כביש הקבילות.

אפשרות אחרת להחלת סעיף 9 לפקודת הראיות על המקרה, המוצעת על ידי חברי, הינה: "אפשר כי עצם המשיכה של הכסף לשם נתינתו כשוחד הינה בבחינת מעשה עבירה, ואמרות שנאמרו בסמוך למעשה זה הינן קבילות" (פסקה 18 לפסק דינו של השופט א' גרוניס). לדעתי, אין לקבל אפשרות זו. אף אם משיכת הכסף לשם נתינתו כשוחד מהווה מעשה עבירה, עסקינן בעבירה של נותן השוחד. כל נשכח שזהו מעשה העבירה המיוחס לעציוני ולא לגלעד. האחרון מואשם בעבירת קבלת שוחד, שהיא עבירה עצמאית. אין במשיכת הכספים תחילת מעשה הקבלה. לכל היותר, לטעמי, יש מקום לקבוע כי היא מקימה בסיס נוסף לקבילות האמרה כלפי עציוני. ברם, מעשה העבירה המיוחס לגלעד – קבלת השוחד – לא החל. ניתן להעלות על הדעת מצב בו פלוני מושך את הכסף ביום א' בשבוע ומעבירו לאלמוני ביום ד'. סבורני כי לא יהא זה נכון לומר שבמהלך תקופת שלושת הימים, כל אמרה שתיאמר עונה על החריג – אמרת עד בעת ביצוע עבירת קבלת השוחד. מודגש כי עסקינן בחריג. עדותו של זולדן אינה אלא עדות מפי השמועה. אין להרשיע אדם על סמך עדות שמועה, למעט החריג לה שאינו מתקיים כאן לדעתי. החסר אינו טכני אלא מהותי.

3. המשיבה בחרה בקו אחר כדי לאפשר הגשת אמרת עציוני נגד גלעד. קו זה נשען על ההנחה שלא ניתן להגיש את האמרה על פי סעיף 9 לפקודת הראיות. אכן, כפי שבואר לעיל, סבורני כי סעיף 9 אינו חל על האמרה. תחת זאת, מבקשת המשיבה מבית משפט זה להחיל על עבירת השוחד את החריג בדיני הראיות שבעבירת קשירת קשר לפי סעיף 499 לחוק העונשין, התשל"ז – 1977 (להלן 'חוק העונשין'). זאת, הגם שמוסכם כי המעורבים לא ביצעו את עבירת קשירת קשר. הטיעון הוא שכפי שראיה הקבילה נגד אחד הקושרים תהא קבילה אף נגד קושר אחר – כך גם ראיה הקבילה נגד נותן השוחד תהיה קבילה נגד מקבל השוחד. בתרגום לענייננו, אם אמרת זולדן קבילה נגד עציוני, מקבל השוחד, הרי שהיא קבילה גם נגד מקבל השוחד – גלעד, על פי הנטען.

יש לדחות טענה זו בשתי דרכים: האחת, דיונית. השנייה, אין לערוך השוואה בין החריג בדיני קשירת קשר לבין עבירת השוחד.

מבחינה דיונית, הועלתה טענת המדינה רק בשלב הטיעון בעל-פה בערעור. העניין כלל לא הועלה בפני בית המשפט המחוזי. זאת, על אף שהקשיים בדבר מרכיב העיתוי, המופיע כאמור בסעיף 9, היו ברורים כבר באותה עת. יש ממש בטיעון דיוני זה, במיוחד כאשר הקו החדש הועלה על ידי המדינה במסגרתו של הליך פלילי. עם זאת, ברצוני להבהיר מדוע אין לקבל את הטענה לגופו של עניין. רוצה לומר, למה אין לערוך השוואה בין החריג דיני קשירת הקשר לבין עבירת השוחד.

4. החריג הראייתי הנטען ביחס לעבירת קשירת הקשר נגזר מהחריג המהותי בה. כדי לעמוד על הייחוד הראייתי והמהותי של העבירה ולנוכח התפתחותה במהלך השנים, אפנה תחילה אל הפסיקה. כבר בשנותיו הראשונות של המשפט בארץ, קבע השופט ש' אגנט בעניין גולדשטיין כי "הכלל של המשפט הפלילי הסובסטנטיבי הוא כי, משנוצר הקשר הפלילי, הופך כל אחד מהקושרים להיות, למטרת הקשר, סוכנם של האחרים, כך שכל מעשה שביצעו – ושוב, בזמן קיום הקשר ולשם קידומו – נחשב למעשה של חבריו לתכנית המשותפת, ואפילו בוצע אותו מעשה בהעדרם של אלה ובלי ידיעתם מראש" (ע"פ 129/54 גולדשטיין נ' היועץ המשפטי פ"ד י(1) 505, 516; ההדגשה במקור). המשפט הסובסטנטיבי בעבירת הקשר קובע סוג של אחריות משותפת.

עבירת קשירת הקשר אכן חריגה היא. הממד המהותי של העבירה מוצא ביטוי בשני מובנים או ליתר דיוק בשתי נקודות זמן. הראשונה – בשלב המקדמי. מעשה העבירה הוא בדמות סוג של "גמירת דעת" מאת הצדדים. כתוצאה מכך, העבירה מבוצעת גם אם התוכנית לא יצאה לפועל (ראו למשל ע"פ 446/01 רודמן נ' מדינת ישראל פד"י נו(5) 33). התייחסות נוספת לכך ניתן למצוא גם בעניין פקוביץ מפי כבוד הנשיאה ד' בייניש: "עבירת הקשר הינה עבירה מיוחדת, באשר היא חלה על השלבים המקדמיים של ביצוע העבירה נושא הקשר. בהיבט זה, מטילה עבירת הקשר אחריות פלילית בגין שלב מוקדם לביצוע עבירה פלילית, שלב שככלל אין הדין הפלילי מתערב בו ואינו מעניש בגינו... פסיקתו של בית-משפט זה עמדה כבר על ההצדקה המיוחדת לענישת הקושרים, חרף השלב המוקדם – מנקודת המבט של העבירה נושא הקשר – שבו מצויים הקושרים" (ע"פ 3338/99 פקוביץ נ' מדינת ישראל, פ"ד נד(5) 715-714).

נקודת הזמן השנייה – בשלבי הביצוע. זוהי האחריות המשותפת של הקושר האחד למעשיו של הקושר השני. המאפיין האמור קשור למהות העבירה ולא לדרך הוכחתה. הייחוד בדין הקשר עבר שינוי והיקפו צומצם. כפי שנפסק: "חוק העונשין

(תיקון מס' 39) (חלק מקדמי וחלק כללי), תשנ"ד – 1994, אשר תיקן את סעיף 499 לחוק העונשין, תשל"ז – 1977, צמצם את אחריותו של הקושר לעבירות שביצעו קושרים אחרים, לאותן עבירות שהוא אחראי להן על-פי דיני השותפות" (ע"פ 1632/95 משולם ואח' נ' מדינת ישראל פ"ד מט (5) 536). זהו המעבר מרעיון האחריות הסולידארית של קושרים לסיווג המבצע בצוותא. הדבר מוצא ביטוי בתיקון מס' 39 לחוק העונשין. המחוקק הוסיף את תת סעיף 499(ב), הקובע: "הקושר קשר יישא באחריות פלילית גם על עבירה שלשמה נקשר הקשר או שנעברה לשם קידום מטרתו, רק אם היה צד לעשייתה לפי סימן ב' לפרק ה'". סימן ב' עניינו צדדים לעבירה.

מכאן ניתן להסיק כי הכלל הראייתי אליו התייחסה התביעה בעבירות קשירת קשר, נכון ככל שהוא, עונה על הגדרת מבצעים בצוותא. עבירת קשירת הקשר בדמותה לעיל, כשמה כן היא. היא קושרת את השותפים והופכת אותם לגוף אחד לצורך מטרות הקשר והוצאתו אל הפועל. תכונה זו משליכה ישירות על דיני הראיות. כפי שנכתב בעניין משולם (שם, עמוד 555):

"בין דיני הקשר לדיני השותפות קיימת זיקה, הן במישור המשפט הפלילי המהותי, מקום שבו הקושרים המבצעים את התכנית הפלילית הופכים לשותפים לעבירה, והן בתחום דיני הראיות, כאשר ניתן להסיק את היסוד הנפשי של השותף מתוך התכנית הפלילית. בעניין זה חל הכלל הראייתי בדבר קבילות הצהרה או מעשה של קושר אחד נגד הקושרים האחרים... השאלה המתעוררת היא אם צמצום אחריות הקושר משפיע גם על הכלל הראייתי הנ"ל. כאמור, בדיני הקשר הכלל של המשפט הפלילי המהותי הפך לכלל ראייתי. מכאן מתבקש, על-פי הגיונם של דברים, כי הכלל הראייתי יצומצם אף הוא, כך שישקף את דיני הקשר החדשים. כלומר, על-פי הכלל הראייתי המצומצם, מעשה או הצהרה של קושר שנעשו בעת קיומו של הקשר ולשם קידומו יהיו קבילים נגד הקושרים האחרים אם הם מוכיחים עבירה שאותו קושר נושא באחריות לה על-פי דיני השותפות" (וראו גם דנ"פ 1294/96 משולם נ' מדינת ישראל, פ"ד נב(5) 1, 36; דברי הנשיאה בע"פ 1820/98 אנג'ל ואח' נ' מדינת ישראל, פ"ד נב(5) 97, פסקה 8).

סעיף 29(ב) לחוק העונשין מגדיר "מבצע בצוותא", בין היתר, באופן הבא: "המשתתפים בביצוע עבירה תוך עשיית מעשים לביצועה, הם מבצעים בצוותא, ואין נפקה מינה אם כל המעשים נעשו ביחד, או אם נעשו מקצתם בידי אחד ומקצתם בידי אחר". בדברי ההסבר לסעיף האמור נכתב: "שילוב תרומתו של כל אחד ואחד מצמיח את הביצוע הישיר של העבירה והופך כל אחד לסוכנו של זולתו כמבצע בצוותא של

העבירה, כאילו ביצעה כיחיד" (דברי ההסבר להצעת חוק העונשין (חלק מקדמי וחלק כללי), תשנ"ב – 1992, עמוד 130). רציונל ה"סוכנות" או ה"שליחות" – לאמור, האחד פועל בשם האחר ולהפך, כפי שהוצג בעניין גולדשטיין לעיל – מתקיים חרף חלוף 55 השנים מאז ניתן פסק הדין. זאת, על אף התמורות שחלו כאמור בדיני הקשר.

הנה כי כן, דיני הראיות בעבירת קשירת קשר כאמור או בעבירות המבוצעות בצוותא אינם אלא ענף בודד בעץ הדין המהותי של העבירה. לא מדובר בחריג לעדות מפי השמועה שצד מבקש להרחיבו. קשירת קשר כגון דא מובילה לכך שראובן עלול להימצא אחראי למעשים שבוצעו במלואם על ידי שמעון. המבצעים בצוותא הופכים לישות עבריינית אחת. הבסיס לכך כאמור הוא סוג של "שליחות" או "סוכנות". יש זהות בין המעשים כתוצאה מהגדרת העושים. לדוגמא, שניים מחליטים לשדוד ביחד בנק, תוך שימוש בנשק חם. אחד מצמיד אקדח לרקה של הקופאי והאחר אוסף את הכסף. האחד אינו יכול לטעון כי לא ביצע את השוד כיוון שלא נגע בכסף ואילו השני אינו יכול לטעון כי לא נטל חלק באיום באמצעות נשק חם על עובד הבנק. שניהם ביצעו את אותה העבירה.

הדין המהותי של עבירת קשירת קשר כאמור או הגדרת "מבצע בצוותא", מבסס אפוא את כללי הראיות להוכחת האשמה. עשייתם של ראובן ושמעון משותפת. נגזר מכך שמעשיו של ראובן יחייבו את שמעון ושהראיות נגד האחד יחייבו את האחר. כך עולה מדיני השותפות וכך עולה משיקולים מעשיים. למשל, בדוגמא של שוד הבנק – עד אינו יכול להעיד נגד השותף למעשה שאסף את הכספים כי הלה הצמיד אקדח לרקת הקופאי. זאת, מהטעם שהוא לא עשה זאת בפועל. אולם, עבירת קשירת קשר במשעול המבצעים בצוותא משולה למטריה שמכסה על פעילות הקושרים כמנגנון אחד. אוסף הכספים בדוגמא שלעיל אחראי מבחינה משפטית גם למעשיו של הקושר האחר, אשר הצמיד את האקדח לרקת הקופאי. הדרך היחידה ליישם את הדין המהותי בקשירת קשר כאמור או באחריותם של המבצעים בצוותא, הינה על ידי קבלת עדות על מעשה האחד נגד האחר.

שונה המצב בענייננו. אין המדובר בעבירת קשירת קשר או במבצעים בצוותא. אף התביעה לא טענה זאת. על פי הנטען, עציוני ביצע עבירת מתן שוחד וגלעד ביצע עבירת לקיחת שוחד. אלה הן שתי עבירות שונות. העונשים אינם זהים בגין שתי העבירות הללו. העונש המרבי בגין עבירת לקיחת שוחד עומד על 10 שנות מאסר ואילו העונש המקסימאלי בגין עבירת מתן שוחד ניצב על 7 שנות מאסר (ראו סעיפים 290-291 לחוק העונשין). ההבדל בעונש משקף את ההבדל במהות המעשה הפלילי. הנותן

והמקבל אינם גורם אחד, אלא שני גורמים עצמאיים. אין זהות ביניהם. ברי כי נותן השוחד אינו מעביר את הכסף לעצמו, אלא לאחר. לכן, ייתכן מקרה בו נעברה עבירה של מתן שוחד בלי שנעברה עבירה של קבלת שוחד. כאן, כאמור, אין כל בסיס לטענה ואף לא נטען כי עציוני וגלעד הינם מבצעים בצוותא.

קבלת הגישה המוצעת על ידי התביעה ולפיה יחול החריג הראייתי בעבירת קשירת קשר על נותן ומקבל השוחד, אינה בגדר הרחבת הכלל, אלא מהווה פתיחת נתיב חדש לגמרי. לא ניתן להכשיר פילוס הנתיב האמור לעבירות מתן שוחד וקבלתו בלבד. ההשלכות רחבות בהרבה. אם תקבל הצעת המדינה, יחול החריג הראייתי בדיני המבצעים בצוותא – כפי שהוצג – על כל מקרה בו יותר מנאשם אחד מעורב בסיפור המעשה. זאת, אף אם מואשמים הם בעבירות שונות מתחומים שונים. גישה משפטית חדשה זו, אם תקבל, עלולה להפוך לכלל את החריג. היא תתנגש עם כלל העל בדבר הנטל הרובץ על התביעה להוכיח את אשמת נאשם על פי הראיות נגדו. רוצה לומר, עניין אחד הוא קביעת עבירה פלילית של קשירת קשר בנסיבות של מבצעים בצוותא, העונה על התופעה הפלילית בגדרה שניים או יותר פועלים במשותף משל היו איבריו השונים של אותו הגוף. המציאות מלמדת שכפי שקיימת, למשל, עבירת גניבה, כך גם קיימת עבירת קשירת קשר. בדומה, כפי שישנו עברייני הפועל בגפו יש אף את העברייני המבצע את העבירה בצוותא עם אחר. על המשפט המהותי להידרש לתופעות אלה. ההתייחסות לקושר אחד או למבצע בצוותא כאילו הוא פועל לבד וללא תיאום, חוטאת לאמת ולדרישות הצדק. לכן, יש מקום להתחשב בכך שעצם המפגש וההחלטה המשותפת לבצע עבירה הינם סוג של מעשה ומהווים עבירה בפני עצמה, גם אם התוכנית לא יצאה לפועל. עניין אחד הוא מקום בו שני עבריינים מבצעים שתי עבירות שונות. כל אחד פעל על פי מעשיו וכוונותיו. גם אם מתרחשת נקודת מפגש בשלב מסוים, הרי שהיא נובעת מהאינטרס האישי של כל אחד מהם. אין הדבר דומה למצב בו קיים תכנון מראש לבצע עבירה כגוף אחד. כפי שצוין לעיל, ייחודה הראייתי של עבירת קשירת קשר – קשור לייחודה המהותי. אין מקום להחיל את החריג הראייתי של המבצעים בצוותא – המתמקד בכוונה ובעשייה המשותפת – על עבירות נבחרות שאינן בעלות אותו הסממן המהותי הייחודי. ראוי להדגיש את הקשר הדברים. המדינה מבקשת להחיל את החריג הראייתי בעבירת הקשר על עבירות מתן שוחד וקבלתו. הרחבה שכזאת אין לקבל. לשם כך אין צורך שאביע דעתי באופן מלא בדבר אופיים של החריגים הראייתי והמהותי בדיני הקשר החדשים, לאחר תיקון 39 האמור. הדברים שהובאו תואמים את העמדה שהוצגה בפסיקה (ראו למשל ע"פ 5905/04, 5940/04, 5983/04, 4183/05 סלומון ואח' נ' מדינת ישראל (2007)). די לומר כי אין מקום בכל מקרה לגזור גזירה שווה מדיני הראיות בעבירת הקשר לעבירות מתן שוחד וקבלתו.

המדינה לא הצביעה על כל תקדים שתומך בעמדתה. אוסיף כי אף לא מצאתי עיגון לגישה שהוצעה בדין האנגלו-סכסי, הדומה בעניין זה לשיטתנו המשפטית. המשפט האנגלי מכיר בחריג דומה – היא הפעולה המשותפת (common enterprise) – לכלל העדות מפי השמועה. ישנם שלושה רציונאליים לכלל זה, הדומים מאוד לרציונאליים שהובאו לעיל. האחד, שליחות – רבים פועלים כשלוחותיו של גוף אחד. השני, כלל ה'רס ג'סטה' – בנסיבות מסוימות יהיו דברי השותף שזורים במעשיו. השלישי, כורח המציאות (necessity) בדמות שיקולים מעשיים. כך, למשל, אופיו החשאי של מעשה הקשר וכן שיקולים אחרים שנכתבו לעיל בדוגמת השוד: כאמור, הכלל הוא כי כל אחד מהשותפים אחראי למעשה השותף האחר. למשל, אחד עוסק באיסוף הכסף בפניה האחת של הבנק ואילו האחר מצמיד אקדח לרקת הקופאי בקצהו השני של הבנק. בהנחה שהוכח כי עסקינן במעשה שותפות, עדות המתארת פעולת איסוף כספים המבוצעת על ידי אחד השותפים – תהיה קבילה גם נגד השותף האחר, בבוא בית המשפט לקבוע אחריותו של האחרון במסגרת השותפות. אם לא נפעל על פי הכלל האמור, יתעוררו קשיים מעשיים בהוכחת עבירת הקשר או הפעולה המשותפת. זאת, משום שבמציאות – הגוף האחד מופצל לאנשים שונים, אשר כל אחד מהם פועל בשטח אחר. במונח זה, דיני הראיות מיישרים קו עם הדין המהותי. מכל אלה, נגזרים הכללים לשימוש בהודעת שותף אחד ביחס לשותף האחר. זאת, בכפוף לכך שההודעה נמסרה על מנת לקדם את הפעילות המשותפת ושנאמרה במהלכה (ראו Keith Barrister, "The Common Enterprise Exception to the Hearsay Rule", 11 Intl. J. Evidence & Proof 106, 108-20 (2007)). בארצות הברית, ההצדקה שניתנה לחריג קשירת הקשר (Conspiracy Rules of Evidence) לכלל העדות מפי השמועה – הינה דו ראשית, לכל הפחות: הראש האחד הוא סוכנות (agency) – ראו United States v. Cambindo (2d Cir. 1979), 609 F.2d 603, 635 n.25. הראש האחר עניינו "חיבור" המהווה מעשה אחד (combination) – ראו D. Louisell & C. Mueller, Federal Evidence § 427, at 125 (Supp. 1987). פסיקתו של בית המשפט העליון בארה"ב מתנה את קיומו של החריג במספר תנאים: קשר, הודעה אשר נמסרה על ידי אחד הקושרים, תוכן ההודעה מופנה נגד קושר אחר והאמרה נמסרה במטרה לקדם את הקשר ובמהלכו (וראו, למשל, Bourjally v. U.S., 483 U.S. 171, 175 (1987) וכן הפסיקה הפדראלית: U.S. v. Ferguson, 246 F.R.D 107 (Dist. Conn. 2007); U.S. v. Stewart, 433 F.3d 273 (2d Cir. 2006); U.S. v. Hyles, 521 F.3d 946 (8th Cir. 2008); U.S. v. Underwood, 446 F.3d 1340 (11th Cir. 2006)). המשותף לדין ולפסיקה בארצות הברית, באנגליה ובישראל הוא שהחריג – בין אם תמצי להגדירו כ"קשירת קשר", בין אם כ"פעילות משותפת" ובין אם כ"מבצע בצוותא" – אינו יוצא מגדר החלטתם המשותפת של שניים

או יותר לפעול בצוותא. אין הוא גולש – ואין ראוי זה שיגלוש – לעבירות אחרות, מקום בו נעדר מרכיב השיתוף (ראו הדין האמריקני - Fed. R. Evid 801(d)(2)(C-E) ובדין האנגלי: § 118, c. 44, Criminal Justice Act, 2003).

המסקנה מכל האמור היא כי אין מקום לקבל את הבקשה החלופית של המדינה ולהחיל על המקרה את חריג קשירת הקשר.

5. על בסיס קביעותיו של חברי, בשילוב עם המסקנה כי עדותו של זולדן נגד גלעד אינה קבילה, אלא היא בגדר עדות שמיעה כלפיו – מתבקשת התוצאה שלא הוכחה אשמתו של גלעד. נותר ספק משפטי ברור הפועל לטובתו.

סוף דבר. מצטרף אני לחוות דעתו של חברי השופט א' גרוניס ביחס לערעוריהם של עציוני, גולדרינג ושמעוני (ע"פ 5395/08, 4257/08 ו-4350/08 בהתאמה). עם זאת, סבורני כי יש לקבל את ערעורו של גלעד נגד הכרעת הדין (ע"פ 4115/08) ולזכותו מהעבירות המיוחסות לו מחמת הספק.

ש ו פ ט

השופט י' דנציגר:

1. לאחר שעיינתי בחוות דעתו המקיפה של חברי, השופט א' גרוניס, בנוגע לארבעת הערעורים שלפנינו, החלטתי לצרף דעתי לדעתו, הן בהתייחס להנמקה שאותה פירט בחוות דעתו והן לעניין התוצאות שאליהן הגיע. באשר למחלוקת שנפלה בין חבריי, השופט נ' הנדל והשופט א' גרוניס לגבי ע"פ 4115/08 בעניינו של גלעד, דעתי כדעתו של השופט גרוניס. להלן אפרט טעמי.

2. המחלוקת בין חבריי נוגעת לקבילות עדותו של זולדן, וביתר דיוק נחלקו חבריי בשאלה אם ניתן לקבוע כי אימרותיו של עציוני לזולדן קבילות במשפטו של גלעד מכוח החריג לכלל הפוסל עדות מפי השמועה המעוגן בסעיף 9 לפקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א-1971 (להלן: פקודת הראיות), ואשר זכה במשפט המקובל לכינוי "רס גסטה".

3. חברי השופט גרוניס, סבור כי אותם חלקים בעדותו של זולדן בהם העיד כי במספר הזדמנויות ביקש ממנו עציוני למשוך כספים מהקופה תוך שאמר לו כי הם מיועדים לשם תשלומי שוחד לגלעד, כאשר בחלק מהמקרים היה הדבר זמן קצר לפני שגלעד הגיע לעציוני והסתגר עמו בחדר (סעיף 18 לחוות דעתו של השופט גרוניס), קבילים מכוח דוקטרינת הרס גסטה. השופט גרוניס נימק קביעתו זו בכך שמתקיימת סמיכות זמנים בין אמירת הדברים על ידי עציוני לזולדן לבין מועד הסתגרותם של עציוני וגלעד בחדר, וכן בכך שאימרה לגבי הכנת כספי השוחד "נוגעת במישרין לעובדה השייכת לענין".

4. חברי השופט הנדל חושש שמא כספי השלמונים לא הועברו על ידי עציוני לגלעד באותם מועדים בהם הסתגרו השניים בחדר אלא הגיעו לחזקתו של גלעד "בחלוף יום, יומיים או שבוע" (סעיף 2 לחוות דעתו של השופט הנדל) ואם כך הרי שאימרתו של עציוני לזולדן לא נאמרה בסמיכות למועד ביצוע העבירה. הטעם שנותן השופט הנדל לחששו זה הוא כי עדותו של זולדן הינה ראייה נסיבתית במובן זה שזולדן לא היה נוכח בפגישות בין השניים ולא העיד כי ראה את העברת הכספים על ידי עציוני לגלעד, ואף לא העיד כי עציוני טען באוזניו שבאותן הזדמנויות העביר לגלעד את הכספים. בהמשך חוות דעתו מטעים השופט הנדל כי חששו הוא שלא רק שהכספים לא הועברו לגלעד בפגישות האמורות אלא שלא הועברו לידיו כלל, זאת נוכח חולשתן של הראיות הנסיבתיות במקרה דנן אשר לטעמו אינן מגבשות מארג ראייתי מספק להרשעה מעבר לכל ספק סביר, זאת בהציגו את השאלה הבאה: "האם אין אפשרות סבירה שהכסף הועבר – אם בכלל – במועד ובאופן אחר?" [ההדגשה אינה במקור – י.ד.].

5. ודוק, היעדר ראייה ישירה למתן וקבלת שוחד אינה מצב נדיר בעבירות מסוג זה, אשר בדרך כלל מתבצעות במחשכים ובאין רואה תוך מידור מרבית הסוכבים והפחתת מספר המעורבים למינימום הנדרש על מנת למזער את הסיכוי לחשיפת העבירות. על רקע תפישה זו נקבע כי אין מניעה שבעבירות שוחד יורשע נאשם בהתבסס על ראיות נסיבתיות ובלבד שאלה מובילות למסקנה היחידה האפשרית בדבר אשמתו (ראו למשל: ע"פ 216/75 הנ"ל, 178). כך, נקבע בפסיקתו של בית משפט זה כי בעבירות שוחד, לרוב, לא מצויות ראיות ישירות אך ניתן להתבסס לצורך הרשעה אף על ראיות נסיבתיות [ראו והשוו: ע"פ 6258/94 יעקובוזון נ' מדינת ישראל, פ"ד נ(5) 845, 851 (1997)]. ניתוח הראיות הנסיבתיות בהקשר של עבירת השוחד יעשה לאור "שורת ההיגיון" ו"ניסיון החיים" כמו גם לאור ההבנה כי בעבירות שוחד רק "לעיתים נדירות" קיימת "ראיה מיוחדת" [ע"פ 419/92 מדינת ישראל נ' כהן, פ"ד מז(3) 821, 829 (1993)]. ברוח זה נקבע כי כל ראייה נסיבתית היא חלק מפסיפס אשר רק התבוננות

אינטגרטיבית בכל חלקיו משלימה את התמונה העובדתית לכדי מסכת שלמה וקוהרנטית. קשה לבודד כל אירוע ואירוע, אך גם אין כל צורך בכך, אלא יש לבחון את המקרה בראיה אינטגרטיבית ומקיפה [ע"פ 7593/08 ריטבלבט נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 1.9.2009), סעיף 16].

6. לטעמי, לאור יישומם של המבחנים הנ"ל על נסיבות המקרה שלפנינו, עולה המסקנה כי מארג הראיות הנסיבתיות במקרה דנן מוביל למסקנה לפיה הפגישות האמורות קשורות בקבלת השוחד מעבר לכל ספק סביר. בנסיבות העניין כמו השופט גרוניס אף אני סבור כי כספי השלמונים הועברו מעציוני לגלעד במהלך הפגישות דלעיל וזאת מעבר לכל ספק סביר. סבורני שהחשש שמא גלעד לא קיבל לחזקתו את כספי השלמונים בפגישות האמורות, בהן הסתגר עם עציוני, גם אם הוא קיים במישור הרעיוני הרי שהינו חשש תיאורטי ובעוצמה שאינה מגיעה כדי ממשות המגבשת ספק סביר. להלן נימוקיי לכך.

7. הראיה הנסיבתית הראשונה העומדת לחובתו של גלעד היא עדותו של זולדן. כזכור, בית המשפט המחוזי קבע ממצאי מהימנות ברורים וחד משמעיים לפיהם יש ליתן אמון בגרסתו של זולדן לפיה לפחות בשתי הזדמנויות זמן קצר בלבד לפני שהגיע גלעד אל עציוני והשניים הסתגרו יחדיו בחדר, ביקש עציוני מזולדן למשוך כספים מהקופה תוך שהוא אומר לזולדן כי הכספים נועדו לשם תשלום שוחד לגלעד, וכנגד קבלת הכספים הפקיד "פתקי התחייבות" בכדי לשמור על איזון הקופה. בשל סמיכות זמנים מחשידה זו בין משיכת הכספים מהקופה לבין הפגישות בין עציוני לבין גלעד, ובצירוף האימרות שנמסרו על ידי עציוני לזולדן באותו מעמד באשר לייעוד הכספים, הרי שאיני סבור כי עסקינן בצירוף מקרים במסגרתו גלעד הגיע לביקור חברי או לשם ניהול שיחת חולין גרידא.

8. ברם, אין די בסמיכות הזמנים המחשידה כשלעצמה כדי לאיין את החשש אותו העלה השופט הנדל. כך, למשל יתכן שעציוני השתמש ב"סיפור השוחד" אותו השמיע באוזני זולדן כ"סיפור כיסוי" במסגרתו הוא נטל כסף מהקופה ושלשל אותו לכיסו תוך שהוא טוען כי הכסף משמש אותו כדי לשחד את גלעד. ואולם, אני סבור כי מארג הראיות הנסיבתיות שעומד לחובתו של גלעד מאיין לחלוטין חשש זה. במה דברים אמורים? יתר הראיות הנסיבתיות מצביעות על כך שהתקיימה מסכת שוחד בין עציוני לגלעד ומשכך האפשרות כי הטענות שהשמיע עציוני בפני זולדן הן טענות שאינן אמת הינה אפשרות תיאורטית גרידא ואין בה עוצמה בעלת ממשות המגבשת ספק סביר. הראיות הנסיבתיות הן כלהלן:

(א) הימצאותו של שיק על סך של 10,000 ש"ח, שניתן לעציוני כתשלום עבור רכישת טלוויזיה על ידי לקוח, בחשבונו של ברנינג, גיסו של גלעד, כאשר בין ברנינג לבין עציוני אין כל קשר עסקי וכאשר טענות ההגנה בהקשר זה הופרכו באמצעות עדות חיצונית של הגברת טניה כהן אשר נמצאה כעדה מהימנה. השופט גרוניס הביע בחוות דעתו את העמדה כי אין מדובר בראיה מחזקת בלבד אלא כי מדובר בראיה מסבכת, ואף אני סבור כך לאור נסיבות גילוי השיק והעובדה כי טענותיהם של עציוני וברנינג באשר לנסיבות הגעת השיק לחשבונו של ברנינג הופרכו ונמצא כי אין בהן אמת.

(ב) ההטעה המכוונת שבה גלעד נקט כלפי חברי הועד כאשר לכדאיותה של הצעת נחם בהשוואה להצעותיהן של מתחרות אחרות, ומידת השפעתו על הבחירה בנחם לספק את המתנות לוועד העובדים.

(ג) עליה משמעותית ובלתי מוסברת ברמת החיים של גלעד בין השנים 1996-1997: בניית בית פרטי ביישוב נירית בשטח של 186 מ"ר בעלות של כ-\$100,000 ורכישת רכב פרטי תמורת תשלום של 134,500 ש"ח.

(ד) יחס מיוחד שקיבל עציוני אשר יתר עובדי בנק הפועלים לא זכו לו: הסכמתו של עציוני להחליף גלעד מוצרים שלא נרכשו אצל נחם במוצרים אחרים; הקדמת קבלת השי לחג; מתן אפשרות לרכוש בחנויות נחם שהינן חנויות רווחה אשר ככלל עובדי בנק הפועלים לא היו מורשים לערוך בהן קניות.

9. לאחר שהובהר ממסכת הראיות הנסיבתיות כי בין עציוני לבין גלעד התפתחה מסכת שוחד הרי שסמיכות הזמנים בין שני ביקוריו של גלעד אצל עציוני ובין משיכת הכספים על ידי עציוני מהקופה תוך אמירה לזולדן כי הכספים מיועדים לשמש כשלמונים עבור גלעד, אינה עוד ראיה מחשידה סתם. משכך, בנסיבות העניין השכל הישר והיגיון החיים מחייבים הסקת מסקנה לחובתו של גלעד מעבר לכל ספק סביר. לסיכום, אף בהיעדרה של ראיה אובייקטיבית ישירה באשר להתרחשות בתוך החדר, הרי שממארג הראיות הנסיבתיות עליהן הצבעתי סבורני כי עולה המסקנה לפיה לכל הפחות שתי הפגישות האמורות קשורות במישרין למסכת השוחד [לעניין האפשרות להרשיע על בסיס מארג של ראיות נסיבתיות ממנו עולה מסקנה חד משמעית בדבר אשמתו של הנאשם ראו למשל: פסק הדין של השופטת נאור ושל החתום מטה בע"פ

4354/08 מדינת ישראל נ' רבינוביץ (לא פורסם, 22.4.2010) (להלן: עניין רבינוביץ), סעיפים 67-69 והאסמכתאות הנזכרות שם].

10. כאשר עסקינן בעבירות השוחד, כפי שהודגש כאמור לא אחת בפסיקתו של בית משפט זה, טיבן של הראיות יהיה בדרך כלל שונה היות שהימצאותן של ראיות ישירות היא נדירה. סבורני כי בעבירות שוחד יש לצעוד ב"נתיב הכסף" [ראו והשוו: פסק הדין של השופטת נאור ושל החתום מטה בעניין רבינוביץ, סעיף 34]. בענייננו, "נתיב השלמונים" הוא ברור על רקע מארג הראיות הנסיבתיות ובמקרה זה הוא מעיד על יחסי נותן ומקבל שוחד בין עציוני לבין גלעד.

11. סוף דבר, מהנימוקים המפורטים לעיל לא אוכל לצרף את דעתי לדעתו החולקת של השופט הנדל בעניין גלעד. הנני מצרף דעתי לדעתו של השופט גרוניס לעניין ארבעת הערעורים שלפנינו.

ש ו פ ט

הוחלט פה אחד לדחות את ע"פ 5395/08 (עציוני) ולקבל את הערעורים בע"פ 4257/08 וע"פ 4350/08 (גולדרינג ושמעוני בהתאמה), כאמור בפסק דינו של השופט א' גרוניס.

הערעור בע"פ 4115/08 (גלעד) נדחה ברוב דעות של השופטים א' גרוניס וי' דנציגר כנגד דעתו החולקת של השופט נ' הנדל.

ניתן היום, י"ט בשבט התשע"א (24.1.2011).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט